

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1901. Andra Kammaren. N:o 34.

Tisdagen den 14 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes för justering det i kammarens sammanträde den 7 innevarande maj förda protokoll.

Dervid yttrade

Herr Fagerlund: Emot kammarens under den 7 dennes efter omröstning fattade beslut att lemna herr Hedin tillstånd att till statsministern framställa den i samma dags protokoll omförmälda interpellation får jag, som icke biträdt berörda beslut, anmäla reservation, enär enligt min uppfattning interpellationen synts åsyfta, antingen att på grundlagsvidrig väg få framförd anmärkning mot det sätt, hvarpå en eller annan af Konungens rådgifvare tillförene förvaltats sitt embete, eller ock att uttala ett misstroende till statsministerns goda vilja att utan den påtryckning, som denna interpellation är egnad att utöfva, ändock fullgöra en honom åliggande embetspligt, i hvilket senare fall ju interpellationen måste betraktas såsom otillbörlig och mot statsministern förnärmande.

Då föreskrift i § 21 af kammarens arbetsordning förhindrat all öfverläggning, innan ofvannämnda beslut fattades, har jag önskat få på detta sätt till protokollet fäst, att jag vid behandlingen af ärendet icke velat i någon mån medverka till forthjelpandet af en interpellation med så tvetydigt syfte som den ifrågavarande.

Vidare anfördes ej. Ifrågavarande protokoll blef af kammaren godkänt.

§ 2.

Föredrogs, men bordlades åter Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 32.

Andra Kammarens Prot. 1901. N:o 34.

§ 3.

Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning särskilda utskottets n:o 1 utlåtande, n:o 11, i anledning af Kongl. Maj:ts propositioner n:o 2 angående ny härordning, n:o 3 med förslag till ny värnpligtslag, n:o 3 a med förslag till lag om ändrad lydelse af 2 och 62 §§ strafflagen för krigsmagten den 7 oktober 1881, och n:o 34 angående en särskild tilläggsbeviljning för år 1901, äfvensom i anledning af de inom Riksdagens båda kamrar väckta motioner i dithörande ämnen; och lemnade herr talmannen vid fortsatt behandling af § 27 i utskottets förslag till värnpligtslag enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr Johnsson, som anförde: Då jag under gårdagen hörde på kammarens förhandlingar, hörde de högstämda, ja patriotiska tal, som då höllos här, fann jag af denna diskussion, att den var ett eko från de strider, som fordom pågått i fråga om vårt försvar. Det var ett återgifvande af hvad som förekom under 1871, 1875, 1877 och 1883 års riksdagar, då frågan förelåg i ungefär samma skick som för närvarande. *Då* såsom *nu* förklarades det från statsrådsbanken, att det minsta, man kunde godkänna, var ett års eller närmare ett års öfningar för den värnpligtige. *Då* såsom *nu* förefunnos betänkligheter i denna kammare, betänkligheter såväl ur den ena som den andra synpunkten och framför allt ekonomiska betänkligheter. Man fruktade nemligen, att såväl de direkta utgifter, som förslaget skulle kräfva, som ock de indirekta, bestående i den arbetsförlust, som skulle gå bort under öfningstiden, skulle blifva så stora, att landet icke skulle hafva bärkraft för ett så vidtgående förslag. Frågan föll då, och vi hafva sålunda ingen erfarenhet att bygga på, då vi nu skola söka sätta oss in i frågan. huruvida vi kunna bära de kostnader, som här ställas i utsigt, Men om vi således icke hafva någon sådan erfarenhet med afseende å bärkraften inom vårt land, så synes det mig, som om vi borde tillgodogöra oss den erfarenhet, som några andra länder härutinnan redan vunnit. Vi veta alla, hvilken anledning det var, som föranledde de två stora kontinentala staterna Tyskland och Frankrike att i början af 1870-talet införa allmän värnpligt med 2 å 3 års öfningar. Sedan blef det de andra staternas tur att följa exemplet, och Österrike, Italien, Spanien, Portugal, Belgien och sist äfven Danmark införde detta system. Dessa stater hafva sålunda under en ganska lång tid haft en öfningstid, som till och med vida öfverstiger den af Kongl. Maj:t nu äskade. Vi böra sålunda se till, i hvad mån förhållandena i dessa stater, särskildt de mindre, äro sådana, att de böra mana oss till efterföljd och att sträfva till samma mål, nemligen att införa värnpligt med de utsträckta öfningar, som här är fråga om.

Om vi då först se på Frankrike och Tyskland, som äro de

tongifvande magterna på kontinenten, är det som herrarne veta, allvarligt ifrågasatt att nedsätta öfningstiden, både i Tyskland och Frankrike, och särskildt i Frankrike, hvarest är under utarbetande ett förslag, hvarigenom öfningstiden skulle betydligt nedsättas. Dessa båda stater hafva emellertid kunnat tåla de stora utgifter, som kräfts, enär de äro gynnade i flera afseenden. Deras industri står högt, deras jordbruk och andra näringar äro gynnade såväl i det ena som i det andra afseendet, såväl med hänsyn till klimatiska förhållanden som i hög kulturutveckling.

Andra stater, som följt dessa stora staters exempel och infört en lång öfningstid, hafva deremot haft större svårigheter att kämpa med. Detta gäller i främsta rummet de tre stater, som utgöra sydvestra Europa. Vi veta, att arbetarne i dessa stater lefva under svåra förhållanden. Införandet af den allmänna värnplikten med lång öfningstid har haft den påföljd, att kostnaderna blifvit så stora, att dessa stater måste årligen för att fylla sina behof upptaga lån, och statslånen hafva stigit till den grad, att staterna för närvarande hafva ganska svårt att reda sig, och deras kredit är undergräfd. De hafva också nödgats att redan väsentligen inskränka icke allenast sjelfva öfningstiden utan jemväl med afseende på kostnaderna för flottan.

Vi se sålunda, att det icke endast är ljusa sidor, som vi hafva i utsigt, då vi tänka oss, att vi nu skulle följa dessa staters exempel. Vi böra då ej förbise, att vårt fattiga land icke på något sätt kan jemföras med dessa stater. De äro på flera sätt gynnade framför oss, men ändå hafva de haft stora svårigheter att bära utgifterna. Huru skall det då gå för oss?

Nu säger herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet, att en öfning på åtta månader är ingenting att fästa sig vid och att en sådan skulle vara otillfredsställande. Jag förstår icke meningen med detta yttrande, då man ser, att herr statsrådet i statsrådsprotokollet anført, att den indelta stamsoldaten måste anses vara tillfredsställande utbildad. Då denna stam icke öfvas mer än cirka 5 månader, så blir, om man tillägger 22 dagars deltagande i regementsöfningar, öfningstiden i alla fall icke längre än 5 månader 22 dagar. Det synes då vara egendomligt, att man icke skulle anse sig kunna nöja sig med en öfningstid af 8 månader för alla de värnpliktige, helst som de fast anstälde icke skulle genom förslaget minskas med mer än halfva antalet eller från cirka 38,000 till cirka 19,000. Då dessa stamanstälde naturligtvis skulle komma att undergå en längre öfningstid och sålunda motsvara den del af det nuvarande manskapet, som genomgår korpralskola, synes det egendomligt, om man icke skulle kunna säga, att det vore en väsentlig förbättring af försvaret i jemförelse med det nuvarande, om man toge dessa 8 månader.

Ser man åter på kostnaderna, så har man i vårt land, både i tidningar och vid enskilda meddelanden, alltid fått höra, att vi

*Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)*

Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)

icke skulle hafva något försvar. Vi betala dock i alla fall för närvarande till försvaret öfver 12 kronor per individ, och såsom herr statsrådet under gårdagen antydde, kostar icke försvaret i Tyskland mer än 14 kronor per individ. Det är sålunda, som herrarne finna, icke så synnerligen stor skilnad, och dervid är det dock endast fråga om de kostnader, som försvaret hos oss för närvarande kräfver.

Men jag anser, att det är en annan synpunkt, som bör uppmärksammas, då det är fråga om ett så viktigt förslag som detta. Det är nemligen för mig klart, att då man står i begrepp att pröfva ett förslag sådant som det förevarande, man också bör pröfva försvarsfrågan *i sin helhet*. Jag menar, att man bör pröfva, huruvida vi böra hufvudsakligen hafva ett sjöförsvar eller om vi skola bygga hufvudsakligen på landtförsvaret. Det är ju gifvet, att en stat med stora tillgångar, kan bestå sig såväl det ena som det andra. Men vi, med små tillgångar, måste, då vi pröfva landtförsvaret, se till, att kostnaderna i sin helhet icke blifva större, än att vi kunna förmå att bära dem. Då så är, synes det mig vara af vigt att man ser till, huruvida vårt sjöförsvar bör utvecklas på ett sätt, att det kan anses vara starkt nog att försvara kusterna och hindra landstigning, eller om vi böra tänka oss att hufvudsakligen lägga an på landtförsvaret. Jag tror, att med vårt lands läge bör sjöförsvaret vara en vigtig faktor för att skydda vår neutralitet. Man kan visserligen invända, att sjöförsvaret också blir dyrt. Det är sant; men jag tror sannerligen icke heller, att landtförsvaret blir billigt. Och lika litet, som man kan åsidosätta landtförsvaret, lika litet kan man åsidosätta att taga hänsyn till och pröfva, i hvad mån sjöförsvaret bör utgöra tyngdpunkten i vårt försvar. Vi se, att åtskilliga af de stora stater, som hafva landgränser mot sina grannar, hafva på sista tiden vidtagit åtgärder att minska landtförsvaret, men att i stället öka sjöförsvaret. Jag tror, att det vore riktigt, att vi också gjorde på samma sätt. Vårt lands läge anvisar oss just, att sjöförsvaret bör vara vårt hufvudsakliga försvar. Då så är, synes det mig vara till skada för det hela, att man icke nu har fått upplysning om, huru vederbörande tänkt sig, att sjöförsvaret bör utvecklas. Jag tror, att ensamt *den* omständigheten är ett tillräckligt skäl att uppskjuta frågan med en anhållan att Kongl. Maj:ts regering måtte taga under öfvervägande jemväl *denna* del af försvaret, så att Riksdagen får se, hvad vårt försvar kostar *i sin helhet*, sådant man för närvarande åtminstone kan tänka sig, att det bör utvecklas.

Det är på dessa grunder, som jag anser mig icke kunna nu rösta hvarken på Kongl. Maj:ts förslag eller det förslag, som är framställt i en af reservationerna, nemligen om 8 månaders öfning. Då jag icke kan vara med om förslaget om 12 månader, tror jag det är riktigt, att man får från Kongl. Maj:t ett förslag om kor-

tare öfningstid och med fästadt afseende å den utveckling, vårt sjöförsvaret bör erhålla.

Då åtskilliga talare i sammanhang med denna fråga hafva berört den politiska rösträtten, ber jag för min del, då jag kommer att yrka på bifall till den af herr Hans Andersson m. fl. afgifna reservationen, att med afseende å den politiska rösträtten få säga, att jag icke anser, att fråga derom bör sammanbindas med frågan om vårt försvarsväsen. Icke kan det vara skäl att besluta längre öfningstid för de värnpliktige än hvad som oundgängligen är nödvändigt för försvaret endast därför, att man skulle utsträcka rösträtten. Hvarje fråga bör ju i det afseendet särskildt pröfvas; och då frågan om den politiska rösträtten förekommer, får man taga under ompröfning, i hvad mån rösträtten bör utsträckas, men icke anser jag, att den bör sammankopplas med försvaret.

Deremot lära andra frågor stå i så omedelbart samband med härordningsförslaget, att de icke kunna eller böra skiljas. Den ena af dessa är krigslagstiftningen, humaniseringen af krigslagarna, hvilket utskottet visserligen har antydtt skulle ega rum. Men vi böra icke nöja oss med en antydan; vi vilja se resultat föreligga. Det andra är sättet att betäcka de kostnader, som naturligtvis blifva en följd utaf en utsträckning af öfningstiden. Dessa kostnaders täckande har väl genom ett uttalande af finansministern antydts. Men, mina herrar, steget är långt från att göra ett uttalande uti ett statsrådsprotokoll och ett beslut, hvarigenom man kan se, huru dessa kostnader skola kunna uppbringas.

Det är dessa synpunkter, som jag har velat framhålla, då jag ej kunnat ansluta mig till det förslag, som här framlagts om 8 månaders öfningstid, utan måste yrka på en skrifvelse angående ytterligare utredning från Kongl. Maj:t. Jag skall icke ingå i någon vidare granskning af det förslag, som af Kongl. Maj:t blifvit framlagdt, i afseende å kostnaderna, hvilka dock, enligt min uppfattning, med all säkerhet komma att öfverstiga de utaf Kongl. Maj:t beräknade — ty min öfvertygelse är, att man icke kan antaga, att officerskåren t. ex. kommer att vid ökad tjenstgöring nöja sig med den aflöning, som är beräknad i Kongl. Maj:ts förslag; man har således äfven från det hållet att emotse anspråk, som komma att föranleda nya utgifter och kostnader. Af detta skäl, men äfven och framför allt därför, att kostnaden för flottan ej är i Kongl. Maj:ts förslag ens antydningssvis angifven, skall jag, herr talman, ansluta mig till det förslag, som framstülts af herr Hans Andersson m. fl. uti den af dem afgifna, vid utskottsbetänkandet fogade reservationen.

Herr *Hansson* i Berga instämde häruti.

Herr *Biesert*: Herr talman, mina herrar! Då jag nu går att yrka bifall till den föredragna paragrafen i utskottets betänkande,

Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)

så skall jag bedja att få med några ord angifva motiven för detta mitt yrkande.

När jag hunnit sätta mig in i det kongl. förslaget, så fick jag temligen snart klart för mig, att jag för min del skulle bidraga till frågans framgång, för så vidt vissa förutsättningar eller vilkor blefve uppfyllda. Dessa förutsättningar skulle efter min mening vara, såsom ock många andra talare framhållit, reformerandet af krigslagstiftningen och skattelagstiftningen samt framgång åt den politiska rösträttsfrågan.

Om jag nu ser efter, huruvida dessa förutsättningar äro för handen, så börjar jag med krigslagstiftningen. Jag har alltid haft klart för mig, att, om en härordning af den omfattning, som nu är i fråga, skall vinna något slags anklang bland folket, det är alldeles nödvändigt, att reformer på krigslagstiftningens område vidtagas så kraftigt, att den fruktan för hvad man i dagligt tal kallar för militarism, som finnes allmänt utbredd bland folket, må försvinna. Det förslag, som utskottet kommit till i detta afseende, är visserligen endast, det är sant, ett skrifvelseförslag, men jag kan ej finna annat, än att det är så väl motiveradt och i detaljerna så väl utfördt, att jag för min del måste förklara mig nöjd med detsamma, för så vidt jag vill härordningsfrågans framgång.

Vidare har jag tänkt mig, att vissa reformer skulle krävas på skattelagstiftningens område. Riksdagens båda kamrar hafva redan antagit ett förslag om skrifvelse till Kongl. Maj:t, deri uttryckligen begäres, att Kongl. Maj:t måtte framkomma med ett förslag till sjelfdeklaration. Vederbörande utskott har vidare föreslagit en skrifvelse till Kongl. Maj:t, deri föreslås begäran om direkt progressiv beskattning. För min del kan jag ej finna annat, än att detta är tillräckligt. Visserligen säger man, att detta är endast löften och att de äro ingenting att lita på, och särskildt framhölls det i går, att löften från Första Kammaren icke äro något att stödja sig på. Man pekade på urtima löfterna och frågade, huru de blifvit uppfyllda. Ja, det är sant, de hafva icke blifvit uppfyllda. Men å andra sidan frågar jag: är detta ensamt Första Kammarens fel? Jag tror, att äfven majoriteten i denna kammare har något att förebrå sig i det afseendet, och vill denna kammare, så anser jag, att den har medel i sin hand att fordra löfthena uppfyllande.

Hvad slutligen rösträttsfrågan angår, så beklagar jag på det allra lifligaste, att ingenting finnes omnämndt om den saken i utskottets betänkande. Ty jag hör till dem, som äro fullkomligt öfvertygade om det nära samband, som finnes mellan härordningsfrågan och rösträttsfrågan. Herr Eriksson i Elgered sade i går, att ett uppskof med härordningsfrågan skulle vara till fördel för båda frågornas gemensamma lösning, emedan man derigenom hade ett gynnsamt tillfälle att föra rösträttsfrågan fram. Jag vill fråga: tror herr Eriksson verkligen, att vi vid en kommande riksdag skola komma i ett gynnsammare läge att få båda frågorna lösta till-

sammans än vid denna riksdag? Här har det erbjudits rösträttsvännerna att förhandla om rösträttsfrågans lösning samtidigt med härordningsfrågans lösning. Hvad gjorde då rösträttsvännerna? De afböjde erbjudandet. Sedan yrka de afslag på härordningsfrågan, därför att rösträttsfrågan ej kommit fram. För min del kan jag ej finna ett sådant tillvägagående riktigt. Jag skulle kunna vara med om uppskof med härordningsfrågan, om jag hade den ringaste utsigt att vid nästkommande riksdag få härordningsfrågan löst i sammanhang med rösträttsfrågan. Men jag är fullkomligt öfvertygad om, att det icke går, och detta därför, att de herrar, som nu icke vilja göra någonting i härordningsfrågan och på den grunden icke vilja underhandla om rösträttsfrågan, nog till största delen komma att stå på samma ståndpunkt äfven vid nästa riksdag. Om jag också måste djupt beklaga, att rösträttsfrågan ej kommit upp vid denna riksdag, så kan jag å andra sidan såsom varm försvarsvän icke för den frågan uppföra mina känslor för härordningsfrågan.

Hvad beträffar den föredragna paragrafen, så har det talats om, att det skulle behövas längre öfningstid för specialvapnen än för infanteriet och dermed jemförliga vapen. Ja, det är möjligt, det är en sak, som jag af helt naturliga skäl ej vågar bedöma. Men jag ber dock att få säga, att jag för min del är öfvertygad om, att, derest regeringen kommit med ett förslag, bygd på den principen, att specialvapnen skulle få längre öfningstid än infanteriet, man då skulle gjort den invändningen, att det blankt icke dugde för det svenska folket, att det strede mot dess fordran om lika rätt för alla. Man använder det ena förslaget att slå ihjäl det andra med.

Här har vidare talats om kasernens förderbringande inflytande på ungdomen. Det kan synas, som om detta ibland vore mindre godt, men jag undrar, om man dock icke här vid lag öfverdrifver något litet. Man fäster sig vid kasernerna, der de värfvade regementena äro förlagda. Dessa regementen bestå till större eller mindre del af löst sammanrafsadt folk, och det är icke märkvärdigt, om det inflytande, sådana personer utöfva den ene på den andre, ibland kan vara mindre godt. Men jag föreställer mig, att det blir ett annat förhållande, om landets alla söner från alla samhällslager komma tillsammans. Och den erfarenhet, jag sjelf haft om de ynglingar, som genomgått volontärskolorna och sedan kommit hem, talar åtminstone ett annat språk. De ynglingarne äro bland de allra bästa, vi hafva.

I likhet med hvad herr von Friesen yttrade i går, kan jag ej gifva min röst för ett förslag om åtta månaders värnpligt, då jag ej nu kan se, huru den saken lämpligen skulle kunna ordnas. Jag skall därför framställa det yrkande, som jag omnämnde i början af mitt anförande, nemligen om bifall till den föredragna paragrafen. Om nu frågan faller vid denna riksdag, så skall dock jag, herr

Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)

talman, aldrig upphöra att för min del kräva en fullgod vapenöfning för mina söner, innan de sändas emot fienden.

Herr Darin: Herr talman! Då jag efter allvarligt öfvervägande af alla omständigheterna vid föreliggande fråga kommit till hufvudsakligen samma uppfattning, som herr von Freisen angifvit i sin reservation och som han under gårdagen ytterligare utvecklade, så har jag nu velat i få ord gifva detta till känna.

Till hvad jag nu sagt vill jag endast foga ett uttalande af den önskan och den förhoppning, att denna magtpåliggande fråga må finna sin lösning redan under nästa år, då man, såsom jag vågar tro, har rätt att förvänta att få från Kongl. Maj:t mottaga ett förslag om en tillfredsställande utsträckning af den politiska rösträtten.

Herr Olsson i Fläsbro: Då jag förmodar, att kammarens samtliga ledamöter redan bildat sig en fast och orubblig ståndpunkt i den föreliggande frågan, har jag begärt ordet endast för att tillkännagifva, på hvilken sida jag kommer att ställa mig vid den slutliga voteringen.

Afven med fara att drabbas af herr grefve Hamiltons gårdagsukas skall jag först be att få uttrycka mitt beklagande öfver att landets valmanskår icke varit i tillfälle att på det enda tillförlitliga sättet, nemligen vid valurnan, uttala sin mening i denna för vårt land så ytterst viktiga fråga. Vid de senaste allmänna valen till Andra Kammaren visste man nemligen icke, att hon skulle föreläggas Riksdagen redan under innevarande treårsperiod. Genom ett antagande af föreliggande förslag skulle emellertid vårt folk påläggas bördor utaf den mest tryckande beskaffenhet, vid hvilket förhållande rättvisan enligt mitt förmenande kräver, att det, så långt vår nuvarande riksdagsordning medgifver, skall höras öfver förslaget i fråga; och jag skall be att få säga herr grefve Hamilton, med anledning af hvad han yttrade om att man icke kan i hvarje fråga springa och rådgöra med valmännen, att det här gäller en fråga, som kanske är den allra största af dem, som förelegat Riksdagen till afgörande efter representationsreformens genomförande, och att det här sålunda gäller en fråga af undantagsnatur.

Redan af denna anledning kan jag för min del icke med min röst bidraga till ett beslut vid denna riksdag, utan måste ställa mig på deras sida, som yrka uppskof.

Men, mina herrar, afven om jag vore öfvertygad om att mina valmän i främsta rummet vore villiga att påtaga sig de stora bördor, som detta förslag har med sig, och hvilka säkerligen blifva betydligt större än hvad som framgår af detta betänkande, skulle jag ändock icke kunna rösta för detsamma i den ena eller andra formen, sådan ställningen nu är. Jag hyser nemligen i likhet med flere talare, hvilka förut under debatten här uppträdt, den

uppfattningen, att en sådan väsentligt förändrad härorganisation måste föregås eller åtföljas utaf vissa förut under debatten framhållna reformer och att, såsom åtskilliga andra talare framhållit, dessa reformer icke få uppskjutas till en aflägsen, kanske aldrig uppnåelig framtid.

När genom ett antagande utaf ett sådant härordningsförslag ganska stora, för att icke säga rent af afskräckande kostnader komma att drabba vårt folk, så anser jag, att dessa kostnader böra så fördelas, att de trycka någorlunda jemnt på landets alla samhällsklasser. Endast på det sättet kan det vara möjligt för folket att bära bördorna utan att digna under desamma. Jag anser därför, att ett sådant förslag bör genomföras endast i sammanhang med en sådan skattereform, och den riksdagsman, som tager sitt riksdagsmannaupdrag på det sättet, att han vill värna äfven om de smås rätt och bästa, kan icke med godt samvete rösta för ett sådant förslag nu, men uppskjuta skattefrågan till en aflägsen framtid.

I likhet med herr von Friesen och flere talare med honom anser jag äfven, att frågan om en utvidgning af den politiska rösträtten står i ganska nära sammanhang med denna fråga. Om den förbättrade arméorganisation, man vill införa, skall motsvara förväntningarna, är det nödvändigt, att den nya armén består af ett folk, som är medvetet om och lifvas vid tanken på att ega medborgarrätt i det land, det går att försvara. Det bör därför vara någonting eftersträfvansvärdt för alla, som önska, att värnplikten skall fullgöras icke med tvång utan med lust, att medverka till denna frågas lösning i sammanhang med värnpliktsfrågan. Visserligen yttrade herr professor Carlson i går och efter honom herr greve Hamilton, att en rätt lösning af rösträtsfrågan icke kan åstadkommas genom en sammankoppling, på sätt här af flere talare framhållits. Men jag vill säga herrarne, att man behöfver vara hvarken professor eller landshöfding för att klart och tydligt inse, att, om Andra Kammaren vid detta tillfälle troget hölle på sin rätt och sina fordringar, vi skulle få alla dessa reformer lösta inom en icke så aflägsen framtid och detta till och med utan att behöfva sätta knifven på Första Kammarens strupe, såsom det yttrades af en talare på stockholmsbanken för ett år tillbaka.

Nu säger man: alla dessa reformer kan man få lösta efteråt, de böra för visso icke sammankopplas med denna fråga. Första Kammaren, heter det, har i form af skrifvelseförslag, löften, anbud och ho vet allt hvad, uttalat sig så väl för det ena som det andra. Icke har jag varit så länge vid riksdagen och deltagit i det politiska lifvet, men dock så pass, att jag vet, hvilket värde man skall tillmäta sådana löften och försäkringar. Jag för min del vågar icke lita på sådant, och detta mest därför, att den nuvarande Riksdagens sammansättning, äfven Andra Kammarens, icke alls gifver mig någon säkerhet för att dessa löften skola komma att infrias.

*Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)*

Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)

Dessutom är en af dessa reformfrågor af så allvarlig och svårlöst beskaffenhet, nemligen skattefrågan, att det mer än väl behöfves, om jag så får uttrycka mig, ett påtryckningsmedel för att få denna fråga löst inom rimlig framtid och löst på ett sätt, som tillfredsställer folkets kraf.

Hvad skall nu resultatet blifva inom denna, som det så vackert heter, »folkvalda kammare»? Att döma af åtskilliga tecken under den redan förda diskussionen vill det synas, som om en del landtmän icke skulle ämna lyssna till de varningsord, som reservationsvis framhållits ej mindre af ett par ledamöter från den sida jag tillhör än äfven af hvad jag skulle vilja kalla kärnmännen från det gamla landtmannapartiets dagar. Det ser ut, som om landtmännens häfdvunna betänksamhet, då det gäller dryga pålagor, och dessas benägenhet att först noga pröfva grunderna för och behöfvet af desamma, skulle vid detta tillfälle få träda åt sidan samt ett definitivt beslut fattas redan vid denna riksdag. Jag vill emellertid tillkännagifva, att jag icke kan ansluta mig till den falangen. Jag önskar att vara en bonde och en bondes son icke blott då jag går hemma vid plojen, utan äfven här i riksdagen. Jag skall därför på nu anförda skäl be att få förena mig med dem, som påyrka uppskof.

Häruti instämde herrar *Eriksson* i Vallsta och *Åkerlind*.

Herr Holmgren: Måhända låter jag ett utmärkt tillfälle att tiga gå mig ur händerna, då jag begagnar mig af det ord, herr talmannen lemnat mig, för att uttala mig i en fråga af så utomordentligt stor räckvidd och betydelse som den föreliggande. Men tystnaden är farlig, emedan den ljuger som en ansigtsmask; och det tillkommer icke medlemmar af svenska folket, än mindre folkombud, att tiga i slika fall som det föreliggande.

Jag skall därför börja med att uttala det, att jag icke kan, på grund af några skäl, som jag vill anföra, bidra till lösningen af den föreliggande frågan på sätt Kongl. Maj:t och utskottet föreslagit. Jag skall emellertid icke taga herrarnes uppmärksamhet i anspråk under många minuter, således icke anställa någon som helst kritik öfver det föreliggande förslaget hvarken från *militärisk* eller *finansiell* synpunkt; det första därför att man har nästan låtit det blifva ett axiom, att ingen utom militärerna eller fackmännen eger någon som helst rätt att yttra sig rörande den sidan af saken. Dessa anspråk måste naturligtvis tillbakavisas, emedan de icke förtjena minsta afseende. Ifrån finansiell synpunkt är så mycket mindre skäl att uttala sig i frågan, som den torde vara temligen utredd för dem, som hafva sysselsatt sig med den till oss lemnade finansplanen. Hvad som under alla omständigheter är visst, det är, att man icke gerna kan besluta sig för en så allvarlig organisation utan att hafva klart för sig bekostningen; och det är ju alldeles

ostridigt, att någon klarhet i detta fall icke förefinnes. Emellertid äro många utaf vårt svenska folk hypnotiserade af detta tal om de slumrande milliarderna, och under inflytelsen af denna hypnos anse de, att vårt folk har råd till allt, äfven de största uppoffringar, i den sak, hvarom fråga är.

Jag skall tillåta mig att se saken blott från *politisk* synpunkt. Hvarför har denna fråga framkommit just nu? Jo, man säger, att vårt land är i fara; man säger, att Hannibal står utanför portarne, och man vill forcera sakens lösning icke minst därför, att frågan, som man säger, förelegat nu i trettio år utan att vinna en tillfredsställande lösning. Jag bestrider detta påstående. *Försvarsfrågan*, mina herrar, har förelegat icke i 30, utan i 500 år. Ty ingen stat har funnits, der icke försvarsfrågan eller värnandet af statens frihet och sjelfständighet gent emot grannarne alltid varit en aktuel fråga. Således, detta tal om att frågan förelegat så länge förtjenar icke heller något afseende. Dessutom vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att vid urtima riksdagen år 1892 utaf regeringen och utaf dåvarande statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet förklarades, att den härorganisation, som då antogs, vore en *lösning* af försvarsfrågan. Han förklarade inför Riksdagens Andra Kammare, att svenska folket icke på mångfaldiga år, åtminstone ingen som då fans i denna kammare, skulle komma att vara med om mera än 90 dagars öfning, och han förklarade, att om åt våra värnpligtige bestämdes 90 dagars öfning, vi hade en fullkomligt stridsduglig armé, hvarmed vi kunde värna vår frihet och sjelfständighet. Vid sådant förhållande kom det något oförmodadt och brådstörtadt, detta förslag att öka öfningstiden och höja den till fyra gånger den 1892 beslutade öfningstiden. Ingen kan undra öfver, att det svenska folket, som invaggat sig i den tron, att det har ett någorlunda godt försvar för sin trygghet och värnandet af sin neutralitet, blifvit öfverraskadt öfver att förnimma, att detta försvar är komplett odugligt, och att vi endast genom att öka öfningstiden för våra värnpligtige och antaga en fullständigt ny härordning kunna försvara rikets sjelfständighet och frihet.

Jag anser det politiskt oklokt att begära, att den folkvalda kammaren skall, utan att landet och folket, som dock i sista hand sjelf har sitt öde i sina händer näst den, som bor i högan loft och till hvilken det i går vädjades såsom den, som kan försvara sitt folk, fått uttala sig, fatta beslut i denna för folket så viktiga lifsfråga. Jag anser det ej vara politiskt klokt att, utan att folket blifvit hört och utan att det fått sjelf afgöra denna sak, fordra af detsamma sådana offer, som det föreliggande förslaget kräfver.

Jag anser vidare, att vi genom antagande af vare sig Kongl. Maj:ts förslag eller utskottets förslag skulle slå in på en väg, der vår ungdom skulle blifva i moraliskt hänseende depraverad. Jag har fått uppbära många förebräelser för, att jag hyser denna uppfattning. Men det kan ej hjälpas. Om herrarne än vilja komma

Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)

med de allra mest heliga bedyranden derom, att kasernlifvet ej skulle vara i sedligt hänseende depraverande, så ställer sig dock deremot omdömet af alla dessa mödrar och fäder, som af egen erfarenhet funnit, att det är skillnad mellan att få behålla sina söner hemma i arbete och möda under familjelifvets skyddande inflytelser och att sända dem till kasernen. Och hvilka försäkringar och bedyranden som officerarne och regeringen än må lemna mot erfarenheten, som är den bästa lärarinnan, kunna de dock ej kämpa i längden.

Från *ekonomisk* synpunkt anser jag också förslaget oantagligt. Härvid fäster sig min uppmärksamhet företrädesvis vid att, såsom skalden har sagt, vårt land är fattigt och skall så bli för den, som guld begär. Om man tar hänsyn till, att den sluter bästa freden, som har den sista riksdalern kvar i pungen, såsom den store Napoleon sade, och om man tager hänsyn till, att England, Tyskland och Frankrike hafva en nationalförmögenhet, som är fyra, fem gånger så stor som vårt lands, så framtråda de bördor, som man nu vill att vi skola påtaga oss, så mycket mera stora och tryckande, som vi bo under klimatiska och lokala förhållanden, hvilka betinga en relativt större kostnad, om vi inrätta oss på samma sätt som de *stora* kulturländerna.

Jag skall nu ytterligare blott säga några ord med fästadt afseende på några yttranden, som i går fälles af en talare på östgötabänken, hvilken för sitt varma anförande fick mycken anslutning i kammaren. Han vände våra blickar till bröderna på andra sidan Bottenhafvet och erinrade om hvad de varit för oss och hvad de nu fått lida och genomgå. Han hänvisade tillika derpå, att våra landtvärnsmän, som dukade under i den ojemna kampen, gjorde detta därför, att de hade otillräcklig öfning. Jag lärde i min barndom och har bibehållit den kunskapen från historien, som är lifvets lärarinna, att det *ej* var af brist på öfning som dessa gingo under, utan att de fröso i hjel och svultö i hjel. Vidare hafva vi under de sista åren inhemtat, att spanjorerna, som hade två års öfning, dukade under för amerikanarne, som icke hade någon öfning alls, och detta därför att spanjorerna saknade bröd, men amerikanarne deremot hade både mat och pengar.

Om också försvarsfrågan kan sägas vara en stor fråga, torde dock den store statsmannen och tänkaren Bismarck haft rätt, då han sade, att af alla stora frågor är nog matfrågan den största.

En högt ärad talare på gotlandsbänken, herr biskop von Schéele, förde oss i går i andanom till riddarhuset och återkallade i minnet decemberdagarna från 1865. Han talade eldigt om fosterlandskärlek, ville låta denna fosterlandskärlek framtråda i glödande form och manade oss till offervillighet för vårt försvar. Jag vill först och främst fästa den högt ärade talarens uppmärksamhet på, att den 6 december 1865 var det på riddarhuset fråga om, att ridderskapet och adeln skulle hänga upp de anborna vapensköldarne

Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)

i minnets ljusa tempelgårdar för att der beskådas af efterkommande. De behöfdes, dessa vapensköldar, icke mer i striden mot yttre fiender. Värdet af dessa sköldar är jag icke mäktig att bedöma, men här är emellertid icke fråga om att hänga upp några vapensköldar eller bringa ett dylikt platoniskt offer, utan här är fråga om att lägga bördor på svenska folkets söner, bördor, som de icke sjelfva varit med om att besluta och som de icke veta, hvarför de skola påläggas dem. Fosterlandskärleken, herr biskop von Schéele, är icke någon åsigt, det är en instinkt, och det är derfor alldeles sjelffallet, att dessa tusenden, ja tiotusenden af söner och döttrar till statkarlar, torpare och fattiga hemmansegare hafva en annan syn på tingen och på fosterlandet än de, som sitta med tolf eller femton tusen kronor i lön. De hafva icke så stora inteckningar i fosterlandet, att man af dem kan fordra denna glödande fosterlandskärlek, men kanske klappar under deras vadmalsströja ett lika fosterlandsälskande hjerta som hos hvilken som helst annan, som lefver under lyckligare förhållanden. De gå öfver Atlanten för att skaffa bröd att dermed underhålla sina hungrande och af tungt arbete utmattade föräldrar. Och icke kan man döma dem för det. Hvad bjuder man dem nu, för att de skola försvara fosterlandet, för att de ryckas från detta hem, från far och mor, för hvilka de vilja arbeta? Jo, man bjuder dem 10 eller 20 öre och en dagportion af 52 öre, under det man för en häst bjuder 1 krona. Mina herrar! Vi må tänka hvad som helst, men folket tänker: detta är ett hän. Och jag får säga, att jag nästan tänker detsamma. Nej, vi skola bedöma fosterlandskärleken på annat sätt, och jag vet, mina herrar, att hos dessa många tusenden, som gått dit öfver Atlanten, hos dem finnes kärlek till de kullar, som äro uppkastade öfver deras fäders och mödrars grafvar. Vi få sålunda icke misskänna dem.

Det var i går en ärad talare på stockholmsbanken, som inväfde sig i ett slags eliasmantel och höll ett tuktans tal för denna kammares ledamöter mot kompromissande och sammankopplande af försvarsfrågan med andra frågor. Det var herr greve Hamilton. Han gjorde till och med något högst ovanligt i denna kammare. Han höll auktion. Han sade: »Det är två bud. Skilj eder åt!» Det är ovanligt, att här hålles auktion, men ännu ovanligare är att hafva en så nobel utropare som greve Hamilton. Om man läser greve Hamiltons reservation vid 1892 års urtima riksdag, måste man förvåna sig öfver, att greve Hamilton nu kunde så strängt bedöma de reservanter, som vilja uppställa några vilkor för att gå med på det nu föreliggande förslaget, då ju greve Hamilton *då* var med om slika vilkor. Herr greve Hamilton sade, att det icke var något härordningsförslag, som antogs 1892. Detta bestrides, icke af mig, men af dåvarande statsrådet och chefen för kongl. landförsvarsdepartementet, som säger:

»När dessutom denna armé och denna arméorganisation är

Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)

lättare att komma till än hvarje annan arméorganisation, som här blifvit ifrågasatt; när det nya, man skulle komma till, icke är längre aflägsset från våra blickar, än att vi kunna se, huru det skall komma att taga sig ut; när det gamla är väl känt; när armén, om man godkänner detta förslag, med hvarje år kommer att bli allt starkare och starkare — det förekommer icke något hopp i förändringen eller något, rörande hvilket man icke känner, huru det skulle komma att taga sig ut, utan det blir en armé, hvars beskaffenhet, när målet en gång är nådt, vi redan känna; det blir en armé, genom hvilken vi kunna värna vårt fosterland, — så tycker jag också, att man bör antaga detta förslag.

Efter hvad jag yttrat, bör det icke förvåna herrarne, om jag slutar med att ställa en ur djupet af mitt hjerta gående bön till eder alla att godkänna detta förslag. Gören I detta, så skolen I vinna det målet, att vårt fosterlands oberoende är tryggadt. I skolen helsas med tacksamhet af hela eder samtid, af alla i landet, och I skolen välsignas af edra barn och edra efterkommande.»

Det är icke fullt 9 år, sedan detta yttrades, och hurudan välsignelsen af våra barn och barnbarn blifvit, det höra vi nu af många i denna kammare. Jag ville för min del icke deltaga i den glädje, som då påstods skola blifva en frukt af 1892 års beslut, men visst är emellertid, att man då var öfvertygad om, att det var ett verkligt härordningsförslag och icke ett första steg till det mål, dit man nu vill komma.

Herr talman! Af hvad jag nu yttrat framgår alldeles gifvet, att jag icke kan vara med om det nu föreliggande förslaget eller komma att med min röst bidraga till en lösning i den rigtning, som angifves i utskottets förslag.

Herr Pehrson i Törneryd: Herr talman! Det torde för flertalet af herrarne vara bekant, att jag tillhör dem af Andra Kammarrens ledamöter, som från allra första början ansett, att Kongl. Maj:ts förslag till ny härordning kräfver större kostnader, än hvad rätt och skälighet torde vara. Om än många med mig hyst samma farhågor, så finnes det dock några af dem, som tröstat sig med de beräkningar, som statsrådet och chefen för kongl. finansdepartementet uppgjort och som äro vidfogade förslaget. Det vare långt ifrån mig, att jag icke skulle vilja tillerkänna dessa beräkningar all den tillförlitlighet, som dylika beräkningar kunna hafva, men de äro i alla fall icke annat än förslagsberäkningar, och, såsom sådana betraktade, kunna de icke tillerkännas all den tillit, som önskligt varit.

En direkt erinran mot dessa beräkningar vill jag emellertid göra, och det är, att de icke upptaga annat än de ordinarie utgifterna på fjerde och femte hufvudtitlarne. Men, såsom vi alla väl veta, utgöra dessa ordinarie utgifter icke alla utgifterna under nämnda hufvudtitlar, utan många af utgifterna utgå under be-

nämning af extra anslag, och dessa vexla till beloppen och kunna under vissa år vara ganska stora. För att således ifrågavarande beräkningar skola kunna tillerkännas någorlunda god tillförlitlighet, låt vara endast såsom förslagsberäkningar, borde de upptaga äfven de extra anslagen, och jag anser, att det är en *mycket stor svaghet* rörande beräkningarnas sannolika tillförlitlighet, att så icke skett.

Utgår man från samma beräkningsgrund, som herr statsrådet och chefen för kongl. finansdepartementet gjort, eller att de ökade kostnaderna för försvaret skulle blifva i kontanta utgifter i rundt tal 23 millioner kronor, så är redan detta en summa så pass stor, att man måste fråga sig, huruvida man under hvarje förhållande — jag menar under olika konjunkture, hvilka kunna vexla så mycket — kan räkna på en motsvarande, stadigt ökad statsinkomst. Vore det emellertid så, att detta vore allt eller i det närmaste allt, som man kan vänta sig i ökade kontanta utgifter för det nya försvaret, så skulle jag för visso icke hysa så stor betänklighet, som jag gör. Men till denna af herr finansministern beräknade totalsumma får man nog lägga mycket annat, som väl äfven han icke glömt, men som han kanske icke ansett lämpligt att taga upp i detta totalbelopp. Jag syftar här *bland annat* på de dyrbara kasernbyggnaderna, som i Kongl. Maj:ts förslag upptagas till 48 millioner kronor, men som, enligt hvad som förljudits, i tidigare inom generalstaben uppgjorda kostnadsberäkningar upptagits till 60 millioner. Kongl. Maj:ts förslag upptager vidare för fältartilleriet en utgiftspost på 14 millioner kronor utöfver de stora anslag, Riksdagen för samma ändamål helt nyligen beviljat. Sedan tillkomma ytterligare andra utgifter, som det skulle taga för lång tid att räkna upp. En sak kan jag likvisst icke låta bli att nämna, emedan jag icke under den långa debatt, som hittills egt rum, hört den synpunkten framhållas. Jag tror nemligen icke, att man räknar rätt, om man stannar vid förslagsberäkningarna för kasernutrustningen och icke heller om man stannar vid beräkningarna angående de värnpligtiges underhåll. Helt säkert kommer det att ställa sig så, att sedan man utsträckt öfningstiden för de värnpligtige så väsentligt, som här i hvarje fall är fråga om, komma krafven att rätta sig derefter, och det blir bland annat helt andra utgifter för utrustning af kasernerna och för de värnpligtiges underhåll, än hvad vi här se. Detta är *min* tro om saken. Jag har velat nämna detta därför, att vi äfven i nyssnämnda afseenden hafva att vänta högst väsentligt ökade utgifter utöfver de beräknade, men jag nämner det icke därför, att jag skulle hafva något emot, att de värnpligtige få goda bostäder och föda, som är sund och bra. Detta vare långt ifrån mig. Tvärt om — vore jag med i Riksdagen den dag, då frågan om beviljande af anslag för dylika ändamål kommer före, blefve jag icke den njuggaste.

Det finnes en sak, som icke står i omedelbart samband med de af mig nu nämnda kostnaderna, men som jag i alla fall tror

*Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)*

Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)

det vara skäl att vid detta tillfälle för några ögonblick dröja vid. Vid förslaget till statsreglering för nästkommande år 1902 stå bland inkomsterna upptagna en inkomstpost på 24,165,000 kronor, utgörande öfverskott från statsregleringarna för 1899 och föregående år, och vidare en inkomstpost på $3\frac{1}{2}$ millioner kronor, öfverskott på statsregleringen för år 1900, sammanlagdt således 27,665,000 kronor. Icke är det väl så, att vi allt framgent, när nya statsregleringar skola göras upp, kunna lita på, att vi alltid hafva sådana öfverskott att tillgå; snarare kunna vi väl vänta oss, just till följd af de goda tider, hvarunder vi haft tillfälle att samla alla dessa öfverskott, att vi kunna komma att gå sämre tider till mötes, då öfverskotten skola upphöra, under det att utgifterna i statsbudgeten icke minskas, och således de luckor, som genom öfverskottens utblifvande uppstå, måste fyllas genom andra medel, som väl icke kunna utgöras af annat än skattemedel. För min del kan jag således icke tro, att det går för sig att taga så kostsamma härordningsförslag som vare sig det af Kongl. Maj:t framlagda eller samma förslag med de små modifikationer, som utskottet deri gjort.

Det återstår då för mig att se till, huruvida det skulle vara till finnandes något annat förslag, som är sådant, att det möjligen skulle kunna tillstyrkas. Det föreligger då ett positivt förslag i de trenne reservanternas reservation. Emot detta förslag, som i något annan form framlagts äfven af sex andra reservanter, nemligen herrar H. Andersson med flere, hafva många erinringar gjorts, bland annat den, att det innehöll en alldeles för långt gående nedsättning af öfningstiden äfven för infanteriet och trängen. Hvad nu dessa reservanter möjligen kunna hafva tänkt sig utöfver hvad reservationen innehåller, har jag ingen rätt att yttra mig öfver, men jag vill dock säga, att de, enligt hvad jag tyckt mig finna, med sin reservation hafva menat, att denna öfningstid af åtta månader icke skulle vara lämplig utöfver hela linien, d. v. s. för alla vapen, dermed brytande med den i Kongl. Maj:ts proposition gifna principen, att öfningstiden skulle vara lika för alla vapenslag. Det har nu varit en tid, då äfven jag tänkt och tyckt detsamma, som denna princip innehåller, och det är många skäl, som tala för önskvärdheten af, att värnpligten måtte blifva lika för alla, hvilket ju för med sig lika öfningstid för alla vapen. Jag tror emellertid, särskildt på grund af hvad som framgått under denna riksdag, att meningarna börja temligen tydligt tendera åt det hållet, att, om man vill för en viss gifven kostnad åstadkomma ett så effektivt försvar som möjligt, det icke gifves någon annan råd än att försöka hitta på någon utväg, hvarigenom man kan gifva något längre öfningstid åt de vapenslag, som bäst äro i behof deraf. — Jag nämnde nyss, att jag icke hade någon rätt att lägga de eller de orden i dessa reservanternas mun, men om jag uppfattar deras reservation så, som jag har trott mig hafva skäl att uppfatta den, så har jag tyckt mig finna, att de icke hafva med denna sin reservation sagt

sitt sista ord, utan att de med de föreslagna åtta månaderna egentligen hafva afsett så lång tids öfning för infanteriet och trängen — ja, må hända något mindre för denna senare, ty enligt hvad de sakkunnige ofta sagt, skulle trängen icke behöfva så lång öfnings-tid som infanteriet — äfvensom möjligen för ett eller annat af de specialvapen, som icke äro i behof af den längsta öfnings-tiden, men att, beträffande deremot de specialvapen, såsom rytteriet med flere, hvilka tarfva en längre öfnings-tid än åtta månader, reservanterna hafva ansett, att man borde träffa anordningar, i syfte att försvaret må blifva så effektivt som möjligt utan att öfverskrida de kostnader, man skäligen kan anse sig hafva råd att nedlägga på detsamma.

Det har af en talare under gårdagens debatt, herr greve Hamilton, sagts, att den besparing, som för staten skulle uppkomma derigenom, att man satte öfnings-tiden till åtta månader i stället för tio månader — eller kanske han menade tolf månader, jag kan icke bestämdt säga, hvilkendera tidsbestämmelsen han afsåg — skulle uppgå till endast tre millioner kronor årligen. Om man nu får tro, att greve Hamilton hemtat denna siffra ur de tre reservanternas reservation, så är det ju icke hans fel, att han uppgifvit denna besparing genom öfnings-tidens nedsättande till åtta månader så låg, utan detta må väl snarare anses böra skrivas på dessa reservanternas räkning.

De trenne reservanternas beräkning lyder så här: »Under förutsättning af 240 dagars sammanlagd öfnings-tid uppgår antalet tjenstgöringsdagar för de värnpligtige årligen till endast 5,040,728 dagar eller 2,593,090 tjenstgöringsdagar mindre än enligt utskottets förslag. Med tillämpande af samma grunder i fråga om det till de värnpligtige utgående penningebidragets belopp m. m., som utskottet förordnat, har den besparing, som genom tjenstgöringsdagarnes minskning till 240 dagar skulle vinnas, beräknats till 3,050,391 kronor om året.» För så vidt jag kan läsa dessa siffror och dessa rader rätt, så kan jag icke se, att reservanterna dermed hafva satt något värde för alla de dagsverken, som komme att inbesparas, utan de hafva endast beräknat den besparing i underhållskostnaden, som skulle uppstå, i fall dessa dagsverken (»tjenstgöringsdagar») frändroges den af Kongl. Maj:t föreslagna öfnings-tiden. Men får man hafva dessa dagsverken kvar och lägga ned dem på något produktivt arbete i landet, måste de ju äfven från denna sida sedt hafva sitt värde, och det ett icke obetydligt sådant. Vi veta ju alla, att vi jordbrukare, som i alla fall icke kunna betala de högsta dagspenningarne åt arbetare, likväl måste söka att, på hvad sätt vi möjligen kunna, skaffa oss de för jordbruket oundgängligen erforderliga arbetskrafterna och derigenom nödgas att sommartiden betala för ett karldagsverke 2, 2: 50 och ända upp till 3 kronor. På den ort jag tillhör — och förhållandena äro väl icke annorlunda annorstädes i landet, på det hela taget — är det således icke ovan-

Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)

ligt, att vid slåttern eller när säden skall skäras eller när den skall inbergas, vid hvilka viktiga tillfällen vi icke kunna reda oss utan extra arbetare, dessa måste betalas med mycket höga daglöner. Om vi nu beräkna dessa inbesparade dagsverken hafva i genomsnitt ett värde af endast tre kronor per dag — ty jag tager tillika i betraktande, att en stor del af ifrågavarande dagsverken läggas ned, icke i jordbrukets, utan i industriens tjänst, och vidare att dagsverken af detta senare slag frambringa industrialster, hvilka med fördel kunna exporteras, hvarigenom det är alldeles påtagligt, att sådana dagsverken måste beräknas hafva ett värde af minst tre kronor per dag — så kommer man på detta sätt till en summa ensamt för besparade dagsverken af öfver 7 millioner kronor, ja, i i rundt tal till 7,700,000 kronor. Lägges denna siffra till de 3,050,391 kronor, som reservanterna fått fram, så blir detta en besparad vinst i nationalekonomiskt hänseende af betydligt öfver 10,000,000 kronor årligen. Om man nu skulle tänka sig reservanternas förslag realiseradt i den riktning, jag ofvan antydt, kommer emellertid besparingen icke att uppgå till hela sistnämnda belopp, ty derifrån måste naturligtvis afgå de kostnader, som uppstode till följd af ökade utgifter af den eventuellt ökade öfningstiden för vissa slag af specialvapen.

En talare, som sent i går afton hade ordet, yttrade, att talet om brist på arbetskrafter icke vore något riktigt tal, och han sade sig tro, att orsaken till att så många tusenden årligen utvandrade vore att söka i bristen på arbete. Denna uppfattning kan jag icke dela. Jag tror mig hafva rätt god kännedom om förhållandena härutinnan, och jag har kommit till raka motsatsen af hvad denne talare funnit. Öfverallt på landsbygden och särskildt hvad jordbruket beträffar råder det ju brist på arbetskrafter, och detta bevisas väl bäst af den omständigheten, att daglönerna stigit till den grad, att det är snart sagdt omöjligt att för närvarande framvisa något exempel på jordbruk i vårt land, som i någon vidare mån bär sig, då mau ju är tvungen att för arbetskraften vid jordbruket betala mer än hvad jordbruksnäringen kan bära. Nej, denna emigration beror nog på någonting annat, och det skall jag icke upptaga herrarnes tid med att vid detta tillfälle söka utveckla, ty det blefve ett för långt kapitel i denna debatt.

Till sist vill jag säga, att icke tillhör jag dem, som vilja uppskof i denna fråga för att få den kombinerad med så många andra frågor. Tidigare har jag uttalat mig beträffande rösträttsfrågan, den fråga, som man i första rummet velat kombinera med försvarsfrågan. Jag kan för min del icke se något sammanhang mellan dessa frågor. Men väl kan jag se ett sammanhang mellan försvarsfrågan samt skattefrågan och frågan om ett reformerande af krigslagstiftningen. Jag begriper, när man säger mig, att de höra tillsammans; och det hade varit högeligen önskligt, om Kongl. Maj:t kunnat framlägga.

förslag till lösning af dessa tvenne frågor samtidigt med försvarsfrågan.

*Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)*

Jag skulle ingalunda tvekat att biträda 8 månader definitivt, derest jag hade någon visshet om huru det skulle komma att gå vid en eventuel sammanjemkning. Ty om t. ex. denna fråga icke får afgöras genom ett första beslut i denna kammare eller, rättare sagdt, genom fattande af ett beslut nu, utan blir beroende på ett andra sådant, kan det vara ovisst, hvarthän man vid afgörandet af ett sammanjemkningsförslag kan blifva förd.

Af hvad jag sagt torde framgå, att jag icke sträfvar efter uppskof, därför att jag anser detta i och för sig för det lyckligaste och bästa. Hade man kunnat afgöra försvarsfrågan redan vid innevarande riksdag, så måste jag ställa mig på deras sida, som säga, att det varit en afgjord fördel. Ty, säga hvad man vill, genom att omval till denna kammare skulle ega rum före afgörandet af försvarsfrågan skulle stridigheterna komma att blifva ännu större. Det skulle blifva en agitation, som skulle föra öfver antingen åt det ena hållet eller åt det andra. Att detta icke kunde vara nyttigt, kunna vi väl alla vara ense om. Det vore långt bättre, om en kammare, som icke är vald på programmet om lösning af försvarsfrågan, finge i lugn och ro afgöra densamma.

Men — nu kommer jag till »men»-en — af hvad jag i början af mitt anförande hade äran nämna finna herrarne, att jag för min del anser, att det är en alldeles för stor kostnad, som kräfvdes för realiserandet af vare sig Kongl. Maj:ts eller utskottets förslag. Deremot torde det lika tydligt framgå, att jag skulle med afseende på hvad jag tror försvarsfrågan kräfva vara med om att taga det längsta steg, till hvilket jag anser mig kunna gå; och det skulle vara hvad jag redan antydtt: åtta månaders öfningstid för infanteriet och trängen och möjligen ett eller annat specialvapen, men något längre öfningstid för de öfriga specialvapnen. Men huru har man nu någon utsigt att få stanna der? Jo, säger man, genom att antaga definitivt detta åtta månaders förslag. Ja, visste jag, att detta åtta månaders förslag, nu definitivt antaget, skulle föra med sig en sådan sammanjemkning mellan kamrarnes olika beslut som den, jag nu senast antydningssvis framhållit, skulle jag för visso ställa mig på den sidan. Men för så vidt jag icke är orätt under rättad, huru de tre reservanterna tidigare ställt sig inom försvarsutskottet, hafva de der till en början yrkat på tio månaders öfningstid jemnt öfver. Om nu frågan återkommer till utskottet, hafva väl dessa tre reservanter vid en sammanjemkning svårt att frångå denna sin tidigare, inom utskottet uttalade mening. Skulle man då kan hända hafva att från utskottet vänta ett sammanjemkningsförslag, som ginge ut på tio eller tio och en half månader för infanteriet och trängen och något specialvapen, och Kongl. Maj:ts förslag för de öfriga specialvapnen, då får jag säga, att, om ett sådant sammanjemkningsförslag skulle till sist blifva Riksdagens

Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)

beslut, åtminstone jag — och jag tror, att jag icke misräknar mig, om jag säger många med mig — förts längre än vi godvilligt velat. Och det är till följd häraf, som jag vid betraktande af Första Kammarens redan fattade beslut i frågan för min del icke kan vara med om att antaga ett definitivt förslag på åtta månader; utan jag vill ansluta mig till dessa åtta månader på det sätt, som framhålles i herr Hans Anderssons m. fl. reservation, till hvilken jag på nu anförda skäl yrkar bifall.

I detta anförande instämde herrar *Sandquist, Eriksson* i Lindelhult, *Johansson* i Aflösa, *Hazén, Bengtsson* i Häradsköp, *Daniels-son, Sjöberg, Carlsson* i Norra Smedstorp, *Hultstein, Andersson* i Löfhult, *Larsson* i Presstorp, *Hultkrantz, Lindgren* i Islingby, *Hansson* i Solberga och *Söderberg*.

Häruppå begärdes ordet af chefen för finansdepartementet, herr statsrådet grefve H. Wachtmeister, som anförde: Herr talman, mina herrar! Då den siste ärade talaren i sitt anförande vidrörde den ekonomiska sidan af härordningsförslaget, ber jag att i anledning deraf få yttra några ord.

Jag var visserligen icke närvarande under första delen af hans anförande, men har dock inhemtat, att han dervid yttrat, att härordningsförslaget medförde större kostnader, än hvad rätt och skäligt torde vara. Han syftade dervid — tror jag — kanske mest på de extra kostnader, som äro förenade med öfvergången till den nya härordningen. Men han lär derjemte hafva framhållit, att äfven de ordinarie kostnaderna skulle komma att blifva större, än hvad Kongl. Maj:t beräknat, och han lär hafva yttrat, att underhållskostnaden för de värnpligtige komme att blifva större, än hvad Kongl. Maj:t beräknat. Det är ganska svårt att yttra sig härom; det beror på prisen under olika tider. Men jag vill dock fästa uppmärksamheten på, att i det belopp, 22,350,000 kronor, som upptagits i Kongl. Maj:ts proposition och i mitt yttrande till statsrådsprotokollet i december månad i fjol, såsom ökad årskostnad för den nya härordningen ingår äfven ett betydligt belopp såsom ökad beräkning af förslagsanslag, hvilket äfven nu faktiskt utgår; och dessutom äro, såsom utskottet framhållit, i summan af de ordinarie kostnaderna under fjerde hufvudtiteln äfven upptagna tre anslag, som utgå äfven för närvarande, fastän såsom extra ordinarie anslag. Man kan således säga, att det i Kongl. Maj:ts beräkning finnes en marginal, som enligt utskottets betänkande utgör 1,803,875 kronor.

Hvad de ordinarie kostnaderna beträffar, har jag i mitt anförande till statsrådsprotokollet den 21 december i fjol sökt påvisa, att medel kunna beredas till deras betäckande, utan att de skattskyldiga derigenom oskäligt betungas; och af särskilda utskottets utlåtande framgår, att utskottet, äfven om det icke i allo kunnat biträda den s. k. finansplan, som innefattas i mitt nyssnämnda

yttrande, utan framhållit såsom önskvärda vissa jemkningar deri, likväl kommit till det resultat, att äfven utskottet ansett kostnaderna icke vara större, än att landet kan bära dem. Äfven har jag i mitt nyssnämnda anförande framhållit, att ytterligare utvägar kunna beredas för att betäcka andra öknningar i statsutgifterna, såväl de, som föranledas af extra utgifter för försvaret, som äfven öfriga säkert påräkneliga öknningar i statsutgifterna; och äfven i det stycket har utskottet varit af samma mening. Utöfver de hitills obegagnade skattekällor, som jag påvisat, kunna äfven andra framhållas, och utskottet har äfven exempelvis framhållit *en* sådan.

Jag håller mig nu först till de ordinarie kostnaderna för försvaret och lemnar å sido de extra utgifterna. Bortser jag då från statsregleringsförhållandena, sådana de kunna gestalta sig under de närmaste åren, och frågar mig, om statsbudgeten har den styrka, att den kan i sig upptaga en så stor ny post som den ifrågasvarande, hvilken enligt Kongl. Maj:ts förslag uppgår till 22,350,000 kronor, och detta alldeles oafsedt hvilka vexlingar i statsinkomsterna för öfrigt kunna inträffa, så är det otvifvelaktigt, att denna utgiftspost är för våra förhållanden i och för sig ganska betydlig. Men om man ser något tillbaka i tiden, skall man finna, att proportionerna vexla allt efter den tidsperiod, för hvilken man betraktar saken. År 1868 uppgingo riksstatsutgifterna till sammanlagdt 44,131,349 kronor. Denna summa innefattar både de utgifter som voro anvisade på statskontoret, och de, som voro anvisade på riksgäldskontoret; som herrarne minnas, utgingo den tiden de extra anslagen från riksgäldskontoret. Af denna summa utgör den nu ifrågasatta ökningen i försvarskostnaderna öfver 50 %. En ny statsutgift af denna storlek skulle utan tvifvel då både hafva synts och varit för stor, för att riksstaten skulle kunnat bära den. Men nu, 33 år derefter, slutar riksstaten på 145,681,000 kronor, d. v. s. den har på 33 år mer än tredubblats. Af denna statsregleringssumma utgör den ökade försvarskostnaden endast något öfver 15 %. Tänker man sig ett eller annat årtionde fram i tiden, tror jag, att man kan antaga, att den ökade försvarskostnaden komme att utgöra en långt mindre procent af riksstatsutgifterna.

Det är nog emellertid icke den mer eller mindre aflägsna framtiden, som är egnad att ingifva tvekan i fråga om riksstatens förmåga att bära de ökade kostnaderna för försvaret, utan de tvifvel, som kunna hysas, torde i främsta rummet gälla statsregleringen under ett antal af de närmaste åren.

Den siste ärade talaren uppehöll sig vid de extra utgifter, som äro förenade med öfvergången till den nya härordningen, hvarvid han framhöll, att för nya kasernbyggnaders uppförande erfordrades ett sammanlagdt belopp af 48 millioner kronor, hvilket vore afsedt att utgå under loppet af tolf år, och han syntes hysa den uppfattningen, att kostnaderna härför icke skulle stanna vid detta belopp, utan möjligen stiga något högre. Han framhöll vidare, att det

*Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)*

Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)

kunde befaras, att öfverskotten, som under de senaste åren spelat en så stor rol i budgeten, komme att minskas eller kanske rent utaf upphöra. Detta ligger nog icke utom möjlighetens område, derpå måste man vara beredd; äfven kan man ju tänka sig, att statsinkomsterna i öfrigt komma att sjunka. Detta är något, som man icke vet, men som dock är möjligt. Särskildt måste man fästa afseende på tullinkomsterna, hvilka redan nu nedgått, ehuru denna nedgång hufvudsakligen berott derpå, att fjolårets skörd var så gynsam. Jag kan nämna, att det under månaderna januari—april detta år visat sig en minskning i tullinkomsterna af 3,348,584 kronor, och att deraf 1,919,459 kronor belöpa sig på tullen för spanmål. På en nedgång i tullinkomsterna måste man emellertid nog vara beredd. Hvad öfriga statsinkomster beträffar, så tror jag icke, att den nedgång, som man kan förvänta i desamma, skall komma att utöfva något större inflytande på statsregleringarna.

Man frågar sig emellertid, huru man skall kunna reda sig, om öfverskotten upphöra eller minskas och statsinkomsterna nedgå. Följden torde nog kunna blifva den, att de nya statsinkomster, som påräknats att succesivt tagas i anspråk under de tolf år, som skulle åtgå för den nya härordningens genomförande, finge anlitas tidigare i större utsträckning, än eljest varit afsedt, och det kan ju äfven hända, att man måste taga i anspråk någon del af de statsinkomster, som äro beräknade att täcka andra statsutgifter. Men med den utvecklingsförmåga, som statsinkomsterna hittills haft, kan man vara berättigad antaga, att såväl de äldre som de nytillkomna skola så småningom stiga.

Särskildt anhåller jag att få fästa uppmärksamheten derpå, att den af de direkta skatterna påräknade inkomsten af 10 $\frac{1}{2}$ millioner kronor otvifvelaktigt är med mycken försigtighet beräknad. Blir själfdeklaration genomförd och progression i skattesatserna tillämpad, så är det högst antagligt, att inkomstskatten kommer att gifva en icke obetydligt större afkastning, ehuru, då för närvarande saknas en för en sådan beräkning fullt användbar statistik, jag i min kalkyl icke vågat upptaga högre belopp än det nyssnämnda. För öfrigt kan det ju vara möjligt, att man för att lätta budgeten måste göra indragningar i vissa statsutgifter, och det vore ju icke första gången, som man till följd af knappare tillgångar för staten nödgats vidtaga en sådan åtgärd. Det kan ju blifva besvärligt, men då det gäller ett sådant lifsintresse för landet som tryggande af dess försvar, måste man finna sig deruti. Det blir ett led i de uppoffringar, som svenska folket åtager sig för sitt försvar. Då jag talar om indragningar, syftar jag egentligen derpå, att man får vara återhållsam med att i stället för de extra anslagen, som *nu* finnas upptagna i budgeten, uppföra nya. Således är det en gifven sak, att man icke finge, såsom under de sist förflutna åren egt rum, i riksstaten upptaga anslag för byggande af nya jernvägar. Äfven torde de anslag till nya byggnader och anläggningar vid

statens jernvägar samt för anskaffande af ny rörlig materiel, som för närvarande finnas uppförda i riksstaten för år 1901, likasom äfven de af Riksdagen för år 1902 beviljade, nog bära pregelns af de rika tillgångar, som kännetecknat de senaste årens budgeter. Det kan nog hända, att, om statens tillgångar i allmänhet blifva knappare och inkomsterna af jernvägstrafikmedlen hålla sig på så låg nivå som för närvarande, man får vidtaga reduktion af dessa anslag, äfven om derigenom statens jernvägstrafik icke komme att utveckla sig så kraftigt, som eljest önskligt vore. Med hänsyn dertill, att stenkolsprisen för närvarande äro ovanligt höga och äfven andra pris mer än vanligt uppdrifna, kan man hoppas, att en återgång skall inträffa, de nuvarande för statens jernvägar ogynnsamma konjunkturerna kunna utjemnas utan några större rubbningar.

Emellertid får man vara beredd på ett eller kanske flera år med tränga statsregleringar. Men om jag, ehuru jag erkänner detta, likväl är benägen att betrakta ställningen med en något mera optimistisk blick, så beror det derpå, att landets ekonomiska nivå under de sista åren så omissskänneligen höjt sig. Jag vill emellertid icke besvärta herrarne med några siffror i detta hänseende; talande sådana finnas återgifna såväl i mitt anförande till statsrådsprotokollet den 21 december förlidet år som ock i utskottets betänkande.

Under de senare åren har pågått och pågår fortfarande en kapitalbildning, som saknar sitt motstycke i vår erfarenhet, och det allmänna välståndet har tillväxt. Detta kommer att inverka på statens finanser och föranleda dertill, att, äfven om en nedgång i statsinkomsterna kommer att ega rum, den likväl antagligen icke kommer att blifva af någon större våldsamhet.

Såsom sagdt, jag måste bereda kammaren derpå, att uppgörandet af de närmaste statsregleringarna nog kan blifva förenadt med svårigheter, men jag vågar dock hysa den fasta tillförsigt, att dessa icke skola visa sig öfverstigligen.

Slutligen ber jag, med anledning af herr Pehrsons i Törneryd yttrande i fråga om den förlust i dagsverken, som kommer att förorsakas af det nya härordningsförslagets antagande, att endast få meddela ett par siffror. Med nu gällande härordning har antalet dagsverken, som bortgå under månaderna maj—oktober, beräknats uppgå till 5,224,578; efter antagande af den nya härordningen skulle antalet under samma månader förlorade dagsverken uppgå under det sjetta öfvergångsåret till 7,232,323 och under det tolfte, hvilket års förhållanden här naturligen ega den största betydelsen, till 6,684,943, således till något öfver 1,400,000 mera än för närvarande.

Herr Göransson: Då vid 1892 års urtima riksdag den nya härordningen antogs, trodde man nog, att den skulle duga något mera än 9 år, och då kunde väl ingen föreställa sig, att den skulle

*Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)*

Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)

blifva kasserad redan innan den beslutade reformen hunnit blifva fullt genomförd, detta så mycket mindre, som dåvarande chefen för landförsvarsdepartementet förklarade: »godkänner I detta förslag, så skolen I vinna det mål, att vårt fosterlands oberoende är tryggadt.»

Nu finna vi dock, huru litet vi hade bort sätta tro till detta löfte. Här föreligger nu förslag till en ny härordning, gående ut på indelningsverkets upphörande samt införande af allmän värnpligt med en öfningstid af 365 dagar och med en ökad årlig kostnad af mellan 22 och 23 millioner kronor utöfver nuvarande kostnad. Dertill komma extra kostnader för kasernbyggnader, beräknade till 48 millioner kronor, såsom en följd af det nya härordningsförslaget antagande, hvartill jag vill lägga ytterligare nu icke beräknade kostnader, såsom förhöjd aflöning åt officerare m. m. Vid sådant förhållande må det icke väcka förvåning, om man känner sig något betänksam, då man står inför afgörandet att pålägga landet en dylik börda. Man kan ju icke — den, som icke är fackman — tvista med militärer, huruvida vare sig 8 eller 12 månader äro tillräckliga såsom öfningstid. Men det vill synas mig, som om, i fall tiden rätt begagnades och så litet som möjligt användes för parad och drillexercis, en kortare tid än 12 månader skulle kunna räcka till för infanteriet, då Kongl. Maj:t anser 12 månader vara nog för specialvapnen, och detta så mycket mer, som nuvarande stammens rekrytutbildningstid ej är längre än omkring 5 månader. Krigsministern har visserligen här i går låtit forstå, att infanteriets utbildning i närvarande tid är en helt annan och fordrar en helt annan tid än förut. Jag vill icke bestrida detta, men om tekniken blifvit svårare i afseende på de vapen, som infanteriet behöfver och behandlar, så förmodar jag, att den äfven blifvit något svårare i afseende på de vapen, som de trupper, som höra till specialvapnen, behöfva och behandla. Jag tror dock, att man för närvarande, åtminstone i de allra flesta länder, har en längre öfningstid för specialvapnen än för infanteriet. I Norge är det 66 dagar kortare öfningstid för infanteriet än för specialvapnen; i Danmark 90 dagar kortare; i Nederländerna 125 dagar kortare; i Schweiz 45 dagar kortare o. s. v.

Nu har man sagt, att denna fråga ovilkorligen måste afgöras vid denna riksdag utan att sammanblandas med några andra frågor. Efter det skarpa klander, som vi i går hörde från en talare på stockholmsbänken, nemligen grefve Hamilton, öfver sammankoppling af försvarsfrågan med andra frågor, kan det ju vara riskabelt att våga yttra sig, om man har en annan mening i den delen, d. v. s. om man skulle vilja tala om någonting annat, som borde lösas i sammanhang med försvarsfrågan. Men fastän jag icke har ordet i min magt så, som denne talare har, är jag ändå icke rädd att säga min åsigt; och jag tänker icke låta påverka mig hvarken af rådande stämningar eller stämmingsfulla tal, utan jag kommer

att i denna fråga likasom i alla andra frågor handla efter min öfvertygelse. Man har sagt, att skattefrågan är en så invecklad fråga, att det skulle vara omöjligt att hinna lösa den annat än efter en lång tid, och att sålunda, i fall man skulle sammankoppla den med försvarsfrågan, begge dessa frågor skulle komma att stå olösta till en oviss framtid. Jag kan för min del icke gilla en sådan åsigt. Jag anser skattefrågan stå i ett ovillkorligt sammanhang med försvarsfrågan. Man kan icke lösa försvarsfrågan utan skatter och utan påläggande af nya, väsentligt förhöjda skatter, det tror jag ingen af herrarne skall vilja bestrida. Huru kan man då förundra sig öfver att man vill se en plan, på hvad sätt och efter hvilka grunder dessa nya skatter för detta ändamål skola komma att uttagas. Jag anser det därför vara alldeles naturligt, att dessa frågor böra höra tillsammans. För min del tycker jag, att det är alldeles klart, att, om man pålägger svenska folket en sådan börda, som det här är fråga om — jag menar nu den personliga bördan, vare sig det blir 8 eller 12 månader — man af dem, som denna börda drabbar, och som dock till allra största flertalet tillhöra de mindre bemedlade klasserna, fordrat nog, och att man icke för att fylla försvarsbudgeten bör af dessa mindre bemedlade ytterligare taga ut skatter i form af konsumtionsskatter. Visserligen kan man möjligen tro sig stark nog att genomdrifva denna fråga nu vid denna riksdag. Det tyckes se ut, som kombinationerna skulle gå ut härpå nu. Men, mina herrar, det är icke nog med, att vi bara mäga genomdrifva ett härordningsförslag; vi måste äfven tänka på, huru det kommer att uppfattas i landet efteråt och uppfattas af dem, som kanske tyngst komma att känna bördorna. Drifver man det för långt der vid lag, så att dessa under fullgörandet af sin värnpligt känna sig orättvist behandlade, tror jag, att man icke får någon synnerlig nytta och välsignelse af, att man genomdrifvit ett sådant beslut. Jag skulle därför anse det vara vackert, om dessa herrar, som nu så varmt och så ifrigt och så fosterländskt yrka på, att försvarsfrågan nu vid denna riksdag skall afgöras — jag vill påpeka, att äfven jag önskar ett försvar, som skyddar vårt gamla Sverige — om dessa herrar, säger jag, och äfven dessa 100,000 kronors fastighetsegare, dessa inkomsttagare på 10, 20, 30, 40 och 50,000 kronor om året o. s. v. ville i handling visa, att de sjelfva ville kännas vid några större uppoffringar för försvaret. Jag anser, att deras fosterländskärlek borde visa sig äfven deri, att de ville vara med om och för Riksdagen framlägga förslag till en direkt beskattningsform, byggd på sjelfdeklaration och progressiv beskattning, och hvilken skatt skulle användas för bestridande af de ökade kostnader för försvaret, som betingas genom den nya härordningen, och då finge man se, hvart de vilja gå och huru långt de vilja gå i den riktningen. Man har visserligen löften — och man säger *säkra* löften — men vi hafva haft löften också förut, och de äro ännu icke alla uppfyllda. Hvem

*Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)*

Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)

garanterar väl för att de löften, som nu äro gifna i utskottets betänkande, skola komma att uppfyllas? För min del vill jag åtminstone först se ett förslag inkomma, innan jag tror.

Sedan hafva vi en annan vigtig fråga, som jag likaledes anser stå i ett ovilkorligt sammanhang med lösningen af försvarsfrågan, nemligen frågan om revision af våra krigslagar, så att det blir likhet inför lagen. Vi hafva nu — såsom vi veta — nyligen fått en komité tillsatt, som skall behandla denna fråga. Hvad vore väl då naturligare, än att man finge se resultatet af denna komités arbete, innan man löste försvarsfrågan. Jag tycker, att detta skulle vara alldeles på sin plats; och jag kan ej tro, att det med god vilja skulle vara något omöjligt att få komiténs förslag till nästa riksdag, lika litet som jag tror, att det skulle vara något omöjligt att äfven då få se ett förslag i afseende på skattefrågan. Jag bygger detta mitt antagande på utskottets eget uttalande, då utskottet säger, »att, för den händelse kamrarna fatta sammanstående beslut angående utsträckning af värnplikten och om en ny härordning, Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t för nästa Riksdag framlägga förslag till förordning om en särskild såsom bevilling till staten utgående, men från allmänna bevillingen fristående, direkt skatt, att, efter viss progression, med rätt till afdrag för skuldräntor, erläggas för alla slag af inkomst, hvarvid inkomst af fastighet beräknas efter viss procent af taxeringsvärdet». Om således utskottet anser det möjligt — och det måste det göra efter ett sådant uttalande — att ett dylikt förslag kan komma fram till nästa riksdag; då förfaller det skäl, som framhållits, att denna fråga icke kan utredas förr än i en oviss framtid.

Med afseende på krigslagarne erinrar jag mig en händelse, som återopades i denna kammare vid en försvarsdebatt år 1880, och jag anser, att det icke kan skada, att man vid detta tillfälle, då man står i begrepp att antaga ett härordningsförslag, som är fullt lika vidtgående och kanske mera vidtgående än då, påminner litet om hvad som då sades i denna fråga. Yttrandet är helt kort; det lyder: »Men hvarifrån kommer då denna förskräckelse för värnpliktslagen, som gjort sig gällande på många håll och äfven i den ort jag tillhör? Detta är beroende på helt andra omständigheter. Svenska folket hyser nemligen farhågor — och berättigade farhågor — för att till och med under fredstid ställa sig under sådana lagar som våra krigslagar, hvilka, så att säga, drypa af blod och der den minsta förseelse straffas med fängelse ellar döden, då deremot förgräpelse af en förman icke föra med sig annat straff, än att den brottslige dömes till några dagars arrest eller dylikt. Jag erinrar mig en soldat från min hemort, en min jernårig, som för åtskilliga år sedan var tillsammans med en underofficer, en af de yngste på kompaniet; de söpo sig fulla gemensamt, hvarefter underofficeren slog soldaten, så att blodvite uppkom; för att freda sig,

knuffade soldaten till den fulle underofficern, så att han raglade omkull. Härför, mina herrar, dömdes den annars oförvitlige soldaten till *döden*, Kongl. Maj:t fann dödsdomen rättvis, men af nåd fick mannen behålla lifvet och endast undergå ett halft års fängelse. Han lefde sedan icke länge, och hvad var väl lifvet för honom, då det fans dom på, att han begått brott, som förtjente döden, och att han lefde endast af mensklig nåd.»

När man ser och hör sådana exempel, då må herrarne icke förundra sig, att svenska folket kan vara något betänksamt, då det är fråga om, att deras söner skola läggas i kaserner och under årlång tid ställas under dylika lagar.

Sedan hafva vi lönefrågan för officerarne. Det har väckt min synnerliga förvåning, att icke Kongl. Maj:t, när han kommit fram med ett härordningsförslag, som går ut på att i så hög grad öka officerarnes tjänstgöringsskyldighet, på samma gång kommit fram med ett fullständigt förslag till löne reglering för dessa officerare. Tror någon af herrarne, att det är möjligt, att man kan ålägga dessa officerare denna ökade tjänstgöring med förutvarande löneförmåner. Nej, antingen måste lönerna förut vara reglerade så, att de äro för höga, eller också måste en väsentlig löneförhöjning ega rum, och det i synnerhet för de lägre officerarne. Det är min fullaste öfvertygelse, att man icke sedan kan neka en sådan förhöjning; men hvarför icke då komma fram med ett förslag i dess helhet, så att man — så vidt i mensklig magt och förmåga står — kan se, hvar det skall sluta, så att icke nya anslagskraf komma undan för undan. Ty då man sagt A, måste man också säga B. Detta kan jag icke annat än anse vara en verklig brist i förslaget.

Vidare hafva vi kasernfrågan. Jag har hittills fäst mig vid kostnadsfrågan. Kasernfrågan är också en kostnadsfråga och en icke obetydlig sådan. Om det nu skall vara nödvändigt att förlägga dessa värnpliktige i vinteröfningar i vinterkaserner, måste man ju bygga sådana, emedan det icke är möjligt, att de kunna bo i de nuvarande kasernerna, om de skola ligga i tjänstgöring hela vintern. Men det är icke blott kostnadsfrågan, som gör mig betänksam, utan det är den fara i moraliskt och sedligt afseende, som hotar våra ynglingar, om dessa kaserner komma att förläggas till städerna och till de större städerna i synnerhet. Detta har gjort på mig ett vedomigt intryck, och det är med en viss bäfvan jag motser den dag, då våra söner skola i årslångt kasernlif förläggas i de stora städerna. Vi hafva några exempel på kasernlif här ifrån Stockholm. Jag vet, att man skall invända, att man icke kan göra jmförelse i detta fall, emedan i kasernerna här, så att säga, den sämsta delen af befolkningen är samlad, och att det derfor icke skulle komma att blifva på samma sätt, då de värnpliktige tagas ur alla samhällsklasser. Nå väl, jag medgifver, att det är någon skilnad. Men man vet, huru det plägar gå och huru lätt det är, att det onda besegrar det goda; man vet, huru vanligt det är, att det endast är

*Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)*

Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)

ett fåtal, som äro, så att säga, representanter för det goda, under det att flertalet hör till den andra sidan, och då känner man nog, huru lätt det går att falla för frestelserna.

Man har talat om rusdrycksförsäljningen vid våra kaserner och mötesplatser, och utskottet har uttalat en liten antydning och önskan — om ock svag, enligt mitt förmenande — att man borde vidtaga några åtgärder till inskränkning dervidlag. Vi hade nyligen en motion i detta syfte, som behandlades i Första Kammaren, och vi sågo, hvilken utgång den fick, ehuru så litet begärdes. Och hvilka var det, som bidrogo till, att motionen afslogs? Jo, det var bland andra en framstående militär. Hvad hafva vi då att hoppas, i synnerhet om kasernerna blifva förlagda till städerna? Hvad tjänar det för öfrigt till, att man inom kasernerna bannlyser rusdrycksförsäljningen, då den finnes tillgänglig strax utanför väg-garna. Jag tror, att detta äfven är en sak att tänka på, och jag skulle vilja uttala såsom min innerliga önskan, att kasernerna om möjligt måtte kunna förläggas på landsbygden. Jag tror, att detta skulle väcka stor tillfredsställelse bland hela svenska folket.

Det yttrades här af en talare under gårdagen, friherre Ericson, att vi stå på samma ståndpunkt nu i afseende på försvaret som för 34 år sedan. Ja, jag vet icke i hvad afseende han menade, att vi stå på samma ståndpunkt, men med afseende på *kostnaderna* för försvaret stå vi åtminstone icke på samma ståndpunkt. 1867 var budgeten på 4:de och 5:te hufvudtitlarne 19,507,897 kronor, och år 1901, 34 år efter, var samma budget 58,538,800 kronor, således en ökning af öfver 39 millioner kronor. Kan man då säga, att man står på samma ståndpunkt?

Huruvida nu dessa millioner äro rätt använda eller ej, det tillkommer icke mig att bedöma. Men om de icke äro rätt använda, tror jag ej, att Riksdagen i så fall har största skulden, utan den måste nog falla på andra.

Det kan icke vara underligt, om man känner sig något betänksam, då man kommer upp till en försvarsbudget på omkring 80 millioner kronor, under det budgeten i dess helhet endast utgör omkring 150 millioner. Jag vill icke härmed säga, att jag anser budgeten i dess helhet vara liten, men i jmförelse med den del, som upptages af försvaret, är den ej stor. Man kan icke undra, säger jag, om man känner sig betänksam inför dessa siffror.

För icke länge sedan hörde vi från hans excellens ministern för utrikes ärendena, att vi stå på vänskaplig fot med alla främmande magter, att vi hvad våra grannländer beträffade utan svårighet kunde bibehålla detta goda förhållande, samt att ett beslut i afseende på försvaret borde fattas under full sinnesro och icke under trycket af en konstlad oro. Då jag hört detta uttalande och då jag vill sätta tro dertill, frågar jag, om det skulle vara så förskräckligt farligt att till nästkommande riksdag uppskjuta afgörandet af denna viktiga fråga, som, säga hvad man vill, i alla fall,

om den nu kommer att blifva afgjord, skulle blifva afgjord som en öfverraskning. Jag kan icke finna det annat än högst betänkligt att efter så kort tid, som denna fråga förelegat, nu genast vara färdig att acceptera den. Det är min fulla öfvertygelse, att försvarsfrågan kommer att lösas, om den kommer igen, vare sig det nu blir ett förslag på 8 månader med en längre öfningstid för specialvapnen, hvilket jag anser vara nödvändigt, eller det blir ett längre gående förslag. Huru härmed nu än må blifva, tror jag, att denna fråga bör lösas i samband i synnerhet med skattefrågan och frågan om en revision af krigslagarne.

Med anledning häraf, herr talman, skall jag be att få yrka uppskof med frågans afgörande till nästa riksdag.

Herr Nyström: Herr vice talman, mina herrar! Då jag kommer att ställa mig på deras sida, som motsätta sig uppskof i den föreliggande frågan, har jag ansett det nödvändigt att med några ord framhålla de skäl, som dertill hafva förmått mig.

Jag vill då fästa uppmärksamheten på ett förhållande, nemligen det, att ifrån alla håll betonats nödvändigheten af ett väsentligen stärkt försvar. Denna nödvändighet har framstälts af så godt som alla talare här i kammaren; den har framhållits i såväl utskottets utlåtande som de utskottets betänkande vidfogade reservationerna, och den har vidare så godt som enstämmigt framhållits i hela landets press — den press, som man väl måste antaga utgör uttrycket för stämningen i landet. Jag tror således, att jag lugnt kan förbigå frågan, huruvida ett stärkande af försvaret är nödvändigt eller icke. För mig ställer sig frågan endast så: bör denna försvarsfråga sammankopplas med några andra frågor, och i så fall med hvilka? I de reservationer, som föreligger, hafva nu i användningarna mot de tekniska anordningarna af försvarsfrågan intagit en mycket ringa plats och hafva äfven en mycket ringa betydelse i jemförelse med de invändningar, som gjorts deremot, att Kongl. Maj:t ej nu äfven framlagt förslag till lösning af de tre stora frågorna om rösträtten, beskattningen och krigslagstiftningen.

Då jag nu är en varm vän af en utvidgad politisk rösträtt, har det ju kunnat ligga nära till hands att antaga, att jag med en viss glädje skulle omfatta tillfället att sammankoppla rösträttsfrågan med försvarsfrågan i tanke att få den förra tidigare löst, än annars skulle hafva varit möjligt. Jag har emellertid grundligt pröfvat mig sjelf, huruvida en sådan sammankoppling vore önskelig, och jag har efter moget öfvervägande kommit till det resultatet, att en sådan kompromiss vore en sak, som icke är tillbörlig. Den vore enligt min åsigt ett lotteri, der insatsen å ena sidan kunde blifva landets sjelfständighet, vår urgamla och säregna kultur samt den politiska och sociala frihet vi redan besitta, och vinsten å andra sidan skulle blifva ett eller annat års tidigare inträdande i en medborgerlig rättighet, som ändå förr eller senare

*Ang. ny
hörordning
m. m.
(Forts.)*

Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)

måste tillfalla oss. Det är min åsigt, att om så stora bördor, som här äro föreslagna, läggas på de svenska medborgarne, så måste deraf med nödvändighet följa, att utvidgade politiska rättigheter komma dem till del.

Jag får emellertid bekänna, att jag icke hyser några öfverdrifna illusioner om att denna reform skall komma allt för snart; det kan dröja 2, 3, 4 eller 5 år, det kan kanske dröja 10 år. Jag anser likväl, att hvarken 5 eller ens 10 år utgöra någon lång tid i en nations lif. Jag har således icke kunnat annat än afvisa tanken på sammankopplande af dessa två frågor, af hvilka — det vill jag säga — rösträttsfrågan intresserar mig kanske mer än härordningsförslaget såsom sådant, ehuru jag naturligtvis anser det som en pligt att göra allt, som är möjligt för att bevara landets sjelfständighet.

Svårare har för mig skattefrågan ställt sig. I det statsrådsprotokoll af 21 december 1900, der finansplanen är meddelad, utgöres större delen af de föreslagna nya inkomstkällorna af förbrukningsskatter; och jag har icke kunnat utan bedröfvelse tänka på, hurusom de obemedlade klasserna, som redan äro så nedtyngda af indirekta skatter, att de näppeligen förmå bära dem, skulle ytterligare betungas med sådana. Jag har ansett, att, om så skulle ske, fara förefunnes, att sjelfva härorganisationen skulle gå sönder derigenom, att landets uppväxande ungdom hellre emigrerade än stannade kvar i landet. Nu har emellertid utskottet på ett oförtydligt sätt tillkännagifvit sin åsigt, att dessa skatteköllor icke i främsta rummet eller icke alls skulle anlitas för härorganisationens genomförande; det har derjemte med all önskvärd tydlighet uttalat sig för de önskemål, som dessa dagar blifvit så skarpt framhållna, nemligen sjelfdeklaration och progressiv beskattning, så att jag för min del icke kan se annat, än att dessa frågor måste inom mycket kort tid komma till sin lösning.

Samma förhållande är det med krigslagstiftningen. Äfven der har utskottet tillmötesgått nästan hvarje fordran, som framställts af motionärerna; och det skulle vara i högsta grad underligt, om icke Riksdagen nu skulle godkänna utskottets förslag i dessa afseenden.

Man säger: Detta är löften, som icke komma att infrias. Ja, det kan hända, att löfterna icke infrias på den korta tid, man skulle kunna önska. Men om man betraktar såväl sjelfdeklarationens som den progressiva beskattningens utvecklingsskeden här i landet, måste man erkänna, att de icke kunna uppskjutas i oändlighet, utan måste genom den inneboende kraften i dessa reformkraf gå sin lösning till mötes.

Naturligtvis vore det icke någon egentlig olycka i, att uppskof skedde till en urtima riksdag eller nästa ordinarie riksdag. Men då jag är nästan säker på, att ett sådant uppskof skulle blifva

mycket längre, har jag ej vågat taga på mitt ansvar att biträda ett förslag i den riktningen.

Äfven med afseende på, hvilket förslag jag bör biträda, har jag varit tveksam. Jag har icke kunnat blifva fullt öfvertygad om, att icke en kortare öfningstid för infanteriet än 12 månader vore tillräklig. Men jag har å andra sidan icke förbisett, att en öfningstid af allenast 8 månader icke är tillräklig i vissa hänseenden. Den är icke tillräklig för reservofficerares och underofficerares utbildning. Den är icke tillräklig för specialvapnen, hvilkas öfningstid enligt ett sådant förslag till och med skulle blifva kortare än för närvarande. Jag anser, att genom antagandet af ett 8-månadersförslag ställningen rent af skulle blifva sämre för de värnpligtige, hvilka — efter att hafva lemnat sin tjenst den 24 oktober — skulle vänta 2 eller flera månader, innan rekrytskolan skulle börja.

Jag har därför, herr talman, ehuru icke utan stora betänkligheter, beslutat gifva min röst för utskottets förslag.

Herr Pettersson i Södertelge: Herr talman! Jag delar den siste ärade talarens mening, att vårt försvar måste stärkas i väsentlig mån och att det måste stärkas i väsentlig mån *snart*. För att nå detta mål vill man, såsom herr krigsministern i går uttalade sig, tillgodogöra sig folkets hela kraft. Man vill, såsom friherre Ericson yttrade, hos folket uppamma och upprätthålla en rätt anda och en fast beslutsamhet att till det yttersta försvara sin sjelfständighet. Det kan icke vara mer än en mening derom, att det är den rätta vägen, som sålunda anvisats, men det förefaller mig, som om, när det gått utarbetande i detaljer af det sålunda i allmänhet angifna programmet, man råkat förbise utgångspunkten.

Det låter sig icke göra att väcka folkets slumrande kraft, det låter sig icke göra att samla det till en kraftansträngning endast genom att peka på en visserligen existerande fara för angrepp utifrån. Det går icke heller att nå detta mål genom aldrig så väl utarbetade härordningsförslag. Ej heller når man detta mål genom i obestämda ordalag gifna löften om reformer i det ena eller andra afseendet eller genom löften om ytterligare omsorgsfull utredning om vilkoren för en utsträckning af rösträtten. Nej, vill man följa det ofvan allmänt angifna programmet, så tror jag icke man har någon annan utväg än att följa den anvisning, som herr von Friesen gifvit i sin reservation. Vill man på allvar af den nya värnpligtsarmén göra en verklig medborgarhär, vill man genom klara och tydliga lagar gifva garantier mot missbruk från öfverordnades sida, mot godtycke och öfvergrepp, vill man genom klara och tydliga förslag visa sin upprigtiga vilja att införa rättvisans grundsats vid fördelningen af de nya bördorna, då är jag deremot fullt och fast öfvertygad derom, att den nu så ofta misskända och

Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)

förkättrade och ännu oftare förbisedda och försummade stora massan af folket skall visa sig ega en rätt anda för försvarets stärkande, och att den skall visa sig både vilja och kunna försvara både sig och oss, sitt och vårt, våra faders och våra barns land. Men icke nog dermed, jag tror också, att om man, på sätt jag nyss antydt, ville gå folket till mötes, skulle det icke inträffa, att, såsom nu, den ene försvarsvännen efter den andre stiger upp och försvarar en öfningstid, som med fyra månader understiger den, som Kongl. Maj:t förklarar vara minimum. Ty ehuru jag för min del föreställer mig, att denna ett-åriga öfningstid skulle kunna något nedprutas, om man vill tillgodogöra sig den hjälp, man kan få af den frivilliga skytterörelsen och af vapenöfningarna i skolorna, skulle dock icke jag och många med mig liktänkande i den långa öfnings-tiden finna något afgjort hinder för att rösta för ett sådant förslag som det nu föreliggande.

Mina herrar, på grund af den uppfattning, jag sålunda hyser, kan jag icke nu gifva min röst för lösning af försvarsfrågan. Jag måste sålunda sluta mig till dem, som i år yrka uppskof. Jag gör det icke därför, att jag icke inser, att vissa vådor för försvaret äro förbundna med ett uppskof, utan jag gör det därför, att jag hoppas, att uppskofvet icke skall behöfva bli så långt, och därför, att jag tror, att ett definitivt afgörande af frågan i år vare sig i enlighet med utskottets eller herr Hjelmérus' förslag skulle i väsentlig mån förfuska frågan, och att den nya härordningen nu skulle komma att sakna den grund, som enligt mitt förmenande är den enda, som bör läggas till grund för densamma, nemligen en samlad och stark folkvilja.

Häruti instämde friherre De Geer.

Herr Thylander: Sedan jag begärde ordet, hafva så många talare framhållit de skäl, som tala för den ståndpunkt, på hvilken jag står, nemligen på deras, som önska uppskof med frågans afgörande, att det icke är behöfligt att nu vidare upprepa dessa skäl. Jag vill dock särskildt erinra om och ytterligare understryka hvad som af herr Olsson i Fläsbro yttrades. Han har nemligen på ett utmärkt klart sätt utvecklat hvad som också föresväfvat mig, då jag försökt att sätta mig in i denna stora fråga, och jag instämmer till alla delar i de skäl, som af honom anfördes och hvilka synas mig med nödvändighet kräfva ett uppskof med frågans lösning.

Men om jag emellertid i allt fall skulle hysa någon tvekan, skulle dock den långa rad af namn på anmälda talare, som finnes upptagen på den lista, som ligger framför herr talmannen, för mig utgöra en borgen, att frågan ännu är allt för outredd för att, så att säga, »i ett huj» lösas.

Här hafva också redan framkommit så många uttalanden om frågor, som hafva samband med denna, att ensamt detta skulle vara

*Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)*

tillräckligt att bestämma min ståndpunkt att yrka uppskof med frågan. Jag tror också, att det icke är någon fara, att frågan skulle försumpas, om man låter den hvila på bordet ett år. Jag delar nemligen deras åsigt, som anse, att denna fråga är en stor fråga, och jag betraktar den som en af de största, som på många år stått på Riksdagens dagordning. Om detta är sant, då undrar jag, om det är någon fara, att denna fråga skulle försumpas, därför att den får hvila på bordet ett år. Jag tror det icke. Men om det är sant, att denna fråga är en stor fråga, så är det också sant, att den är förbunden med många andra frågor, och talet om att den bör lösas ensam för sig är för mig helt enkelt en gåta. Skall den vara hvad den bör vara för fosterlandet både nu och i framtiden, måste man försöka att få något annat att lita på än blotta löften med afseende på de stora frågor, som med försvarsfrågan stå i samband. Derfor delar jag deras åsigt, som önska, att frågan skall hvila på bordet.

Härmed skulle jag kunna sluta och nöja mig med att yrka bifall till herr Hans Anderssons reservation. Jag kan emellertid icke neka mig nöjet att taga upp en fråga, som bragts på tal af en talare på vermlandsbänken. Han ansåg sig nemligen vid detta tillfälle böra gifva en snärt åt de intransigenter, som vågat ställa sig afvisande mot de underhandlingar, som från Första Kammarens sida påbörjats på basis af 365 dagars öfningstid å ena sidan och lösning af rösträttsfrågan å den andra, och han påstod, att de, som hade vågat detta steg, hade försumpat rösträttsfrågan, så att den icke skulle kunna lösas ens under den närmaste framtiden. Jag vill påstå, att enligt min uppfattning just motsatsen skall blifva följden, och jag vågar tro, att jag har lika goda skäl för mitt påstående som han för sitt. Jag skulle hafva ansett klokast, att denna fråga icke framdragits, men då så nu skett och jag är en af dessa intransigenter, är det min rätt att uttala, att på lika goda skäl som han anser, att rösträttsfrågans lösning förhindras genom vårt tillvägagångssätt, på lika goda skäl kan jag anse, att den derigenom främjas.

Det har vidare af samme talare yttrats, att vi med glädje skulle sända våra söner att underkasta sig den ökade värnpligten. Jag vill då säga, att äfven jag har söner, och att en af dem för några veckor sedan begärde, att han, fastän han blott är 19 år gammal, skulle få inskrifva sig såsom värnpliktig i år. Men jag sade dertill nej, ty är det så, att landet fordrar ökade bördor af oss alla, icke skall min son med min vilja på smygvägar undandraga sig någon del af dessa bördor, utan han skall, om det påfordras, kläda blodig skjorta för fosterlandet.

Herr Branting: Herr talman! När jag i går såg herr statsministern taga fram sitt papper för att läsa upp den förklaring, som vi alla här hafva hört, då tänkte jag: nu kommer omsider

Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)

ett klart ord, som skall göra slag i saken och bringa reda i åtskillig förvirring. Uti trontalet kommo vi icke till den klarhet, som man hade haft rätt att vänta, men nu åtminstone skulle den väl komma.

Men midt hopp i den vägen blef besviket. Jag kan konstatera, att denna förklaring, som afgafs i hela statsrådets namn, icke innehöll så mycken klarhet, att man ens ett par timmar efteråt inom riksdagskretsar var ense om rätta innebörden af de ord, som här faldes. Och så mycket är säkert, att de icke hafva haft den verkan, som man dock kanske kunnat hafva rätt att vänta, att det nemligen omsider skulle blifva slut på talet om kompromiss, att det skulle blifva slut på det, som vi här oupphörligen höra, att de, som tala om 8 månader, mena 10 månader, eller att man dermed menar å ena sidan 8 månader och å andra sidan 12 månader. Nej, fortfarande står saken så, att äfven efter denna förklaring herrar kompromissarier inom Riksdagens båda kamrar icke funnit skäl att afbryta underhandlingarna om uppgörelse på någon annan basis än 365 dagars öfningstid, trots vissa ord i regeringens förklaring, som kunde synas något så när bestämda.

Men denna förklaring innehöll för mig också en annan missräkning. Det hade man väl i allt fall kunnat vänta, att från regeringens håll ett ord skulle sägas för att söka fylla åtminstone den värsta af de luckor, hvarmed detta härordningsförslag är utrustadt af dess upphofsmän, den lucka, som i hela landet väckt det största missnöjet med detsamma. Man hade från statsrådsbänken i *rösträttsfrågan* kunnat vänta ett klart och bestämdt uttalande i reformvänlig riktning. Men hvad fick man i stället? Jo, de ord, som här faldes derom, att »det förbjuder sig sjelft att uttala någon mening» på frågans nuvarande ståndpunkt.

Dessa ord belyste med en blyxtliknande klarhet situationen. Vi stå på den punkt, att vi icke hafva ens ett löfte från regeringen, icke ens ett bestämdt tillkännagifvande, att god vilja skall sättas in från detta håll, der man kan utträta så mycket, om man blott vill, för att föra fram denna för nationens djupa leder verkliga lifsfråga. Man har föredragit att ännu i det sista krypa bakom den utredning Riksdagen begärt, fastän vi alla veta, att hvad denna utredning skall komma att gifva till resultat, beror på om man går till utredningen med vilja att åstadkomma en effektiv rösträttsreform eller om man icke vill någonting åtgöra. För de obotfärdige kommer äfven efter utredningen alltid att finnas något de obotfärdiges förhinder. För dem, som vilja hafva fram reformen, kommer denna utredning endast att angifva vissa former, under hvilka den kan ske; men dertill hade icke någon utredning behöfts.

Det var en talare på göteborgsbänken, herr Hedlund, som förklarade, att utlandet skulle med förvåning höra, att svenska Riksdagen icke ville ordna landets försvar. — Nej! — men hvad utlandet verkligen med häpnad skulle bevittna, om det kastade sina

blickar närmare på våra förhållanden, det vore att se en regering väcka ett förslag om att från en relativt kort vapenöfningsstid gå öfver till allmän värnpligt med ett års öfning utan att dermed förbinda ens något löfte om en rösträttsreform — ens det ringaste lilla erbjudande till nationen, af hvilken så tunga offer kräfvats, att de, som nu — en mansålder, efter det rösträttsfrågan lösts på alla andra håll — kallas till fosterlandets försvar, skulle få vara med om att bestämma något angående dess öden.

Man säger, att framför allt gäller det att sörja för den yttre säkerheten. — Ja, den satsen upprepas så många gånger, att hvad vi än i våra inre strider kunna tvista om böra vi lemna å sido, när det gäller att sörja för vårt hus. Men, mina herrar, jag ser icke vår försvarsfråga — kan icke se den på det viset. Jag ser icke vår nation som ett dödt hus, som man måste brandförsäkra och på annat sätt trygga mot eldfara, utan för mig är frågan den: hvad är det, som kan bära upp detta försvar, hvad kunde göra det betryggande, hvad skulle kunna göra det sådant, att vi inom våra gränser kunde känna oss mera trygga än förut? Månne anslag till kanoner, till gevär, månne mera tid till »drillning» af vårt manskap, månne anslag till flere officersbeställningar och dylikt? — Nej, hvad som bär upp ett försvar har af åtskilliga talare redan angifvits, men jag ber att få understryka det än mer: det måste ytterst vara *andan* bland dem, som skola utgöra det lefvande försvaret. Det heter icke för intet ett *levvande* försvar! Och kan man icke bibringa dem, som skola fylla kadreerna, denna anda såsom verkligen lefvande lemningar i det hela, då står man med alla sina ansträngningar med en död vigt, som ej kommer att funktionsera, när det behöfves. Hvad *vi* deremot vilja, det är att göra nationen så allt igenom stark, att den kan känna sig trygg, göra den genom en inre vilja att lefva mächtig att lefva och att försvara sig.

Nu är det många bland eder, som tro, att allt skulle vara väl bestämdt, äfven om det vore ett rättslöst proletariat, som fylde edra kaserner och utbildades i den dressyr, som der kan komma att gifvas dem. — Det stod här om dagen i en tidning en uppsats, undertecknad, med utsatt namn, af en f. d. officer, och deruti förekommer ett särskildt betecknande uttalande, hvars mening delas af många bland militärerna — ett uttalande så märkligt, att jag ej kan underlåta att här anföra ett par rader deraf. — Deri berättas om ett österrikiskt regemente, som hade stått utsatt för fiendens eld. En ansats till panik började utveckla sig bland soldaterna, men officeren var situationen vuxen, och han började kommendera såsom på exercisplatsen; — så fortsätter författaren: »Effekten af denna midt i den häftigaste granateld företagna fredsofning gränsade till det underbara. Do nyss ännu af dödsfruktan gripna knektarne stodo nu under disciplinens magiska inflytande; de hade ej längre några egna tankar, någon egen vilja, utan leddes liksom

Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)

marionetter af den man, hvilken genom några i rätta ögonblicket uttalade kommandoord hade gjort sig till herre öfver deras sinnen och lemmar.» Och senare resonerar författaren i allmänhet: »Den oerhörda kroppsliga och andliga spänningen gör, att soldaten upphör att tänka normalt. Det finnes då blott en driffjäder, som icke nekar att tjenstgöra, och det är vanan.»

Den åskådning, som i det nu anförda så drastiskt framträd, är icke heller främmande för vår generalstab, tvärt om. Med ord, som icke kunna missförstås, har major L. Tingsten i en af sina broschyrer yttrat: »Krigslydnaden — det är den egna personens fullständiga uppgående i förmannens vilja och tjenstens föreskrifter — måste beherska den hos hvarje individ inneboende själfbevarelse-driften, den måste vara starkare än fruktan för döden.»

Ja väl, mina herrar, detta är en åskådning. Och för dem, som hafva den uppfattningen, att man måste komma fram till att vanan vid handgreppen, vanan vid att lystra till befälets order skall vara så inlärd hos menige man, att de helt och hållet förlorat hvarje sin själfbestämning, hvarje sin själfständighet — för dem finner jag det också vara mycket naturligt, att de med glädje skola sluta sig till Kongl. Maj:ts förslag om ett års värnpligt, att de skola finna dessa 90 dagar, som vi nu hafva, vara något rent orimligt för litet, samt att de, om de ville vara upprigtiga, måste förklara, att man egentligen ej borde stanna vid ett år, utan gå åtskilligt längre.

Ja, om man ser på aktstyckena, de officiella, för att få svar på frågan: — hvad är det, som gör, att vi öfver hufvud taget kunnat stanna vid ett års värnpligt, fastän den förutnämnda uppfattningen från militärt håll fasthållits?, så skall man finna, att svaret gifvits med en fras, som för närvarande gör sig ganska bra, men som nog augurerna, när de se på hvarandra, le åt — den nemligen, att svenska folket skulle vara ett så exceptionellt godt »soldatmaterial», att vi på ett år kunna uppnå hvad som i andra länder kräfver många år. Men huru länge tror man det skall dröja, innan den parollen kommer ut, att nu är det icke längre oportunt att hålla på fiktionen om det så utomordentligt goda soldatmaterialet? Huru länge skall det väl dröja, innan, helt naturligt, det resonnementet framställes, att, då den eventuella motståndaren kanske har öfvat sina trupper i fem år, det icke kan vara rimligt att skicka ut våra soldater med blott ett års öfning emot dessa under fem år öfvade och dresserade trupper; — således, vi måste gå vidare efter samma mönster, vidare på samma väg. Mina herrar, hvart den vägen leder, det veta ni. Den bär till ekonomisk ruin för detta land, hvilket, om det också skulle kunna bära det, som nu begäres, dock icke kunde uppbära en mångårig värnpligt efter de kontinentala storstaternas mönster. Den väg, som utstakas af denna drillåskådning, såsom jag ville kalla den, den leder till förderf.

Men jag vill säga — och många säga det med mig — att det finnes ett helt annat ideal. En nations räddning hvilat efter min uppfattning icke derpå, att den har ett större eller mindre antal sådana lefvande maskiner, som mekaniskt lyda hvisselpipan eller som »se till, när sabeln blänker», såsom vi i går hörde utvecklas; jag tror, att den kan bero på helt andra faktorer. Jag tror icke, att allenast en enda väg leder till den militära möjligheten af ett försvar. Jag tror, att det finnes flere vägar, som man kan slå in på; därför att detta nu åsyftade mönster en tid gjort sig gällande ute i världen, icke är det därför gifvet, att vi skulle fara bäst af att efteråpa detsamma. Med massor af goda skyttar öfver hela landet, med massor af folk, som känna sig förtrogna med sina vapen genom utbildning inom frivilliga skytteföreningar, skall nationen stå väsentligt starkare och för en angripare erbjuda ett vida svårare angreppsobjekt, än om nu antydda medel till vår försvarskrafts höjande af oss lemnats oförsökta. Jag tror, i få ord, att vi borde söka i vår härordning bli, som det uttryckts, *mera schweizare än preussare*. På mig har det fria lilla berglandet, som ligger der inklämdt emellan fyra stora militärstater, gjort det intrycket, att det i denna stund står vida starkare med sitt helt och hållet på folket byggda försvar, än det skulle hafva gjort, om det med anlitande af större delen af sina ekonomiska resurser åstadkommit en miniatyr-kopia af preusseriet.

Något sådant, som Schweiz visar i förevarande afseende, skulle jag också för min del vilja se uti framtidens Sverige. Jag tror, att man på den vägen skulle kunna hinna just det, som nu sträfvas efter — detta, som innebäres i de stora ord, som lyda: »ett betryggande försvar» — betryggande så långt som det öfver hufvud taget är möjligt att komma. Försvaret skulle på den vägen kunna blifva en klädnad, som passade oss, som icke vore tillskuren efter preussisk uniformmodell, men som vi skulle kunna trifvas uti, som icke tyngde oss ned med trycket af pickelhufvan, och som vi skulle kunna ändra och utveckla i den mån behovet kräfde.

Men en sådan arméorganisation trifves blott i frihetens luft; och den fulla medborgarrätten står såsom en oeftergiflig förutsättning för att man skall kunna med allvar tänka på ett sådant system för försvaret. Därför är det också naturligt, att Kongl. Maj:ts regering, hvars förhållande till den fulla medborgarrätten jag nyss karakteriserat, icke haft förstånd att försöka slå in på vägen till en dylik arméorganisation.

Jag önskar, att man må förstå mig rätt. Ingen har, så vidt jag vet, föreslagit, att vi skulle i stort och smått kopiera Schweiz' mönster; — afsedt är blott, att vi skulle gå mera åt det håll, Schweiz anvisat, än hvad regeringens förslag gjort. Man har utgått från, att vi skulle hafva, såsom ett slags garanti, en ganska ansenligt lång rekrytskoletid, exempelvis på några månader, fem månader — ja, det har sagts till och med från starkt rösträttsvänligt håll

Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)

en ännu längre tid. Men hvad man velat taga fasta på, det är, att före rekrytskolan skulle vara undangjordt allt, hvad möjligen kunde förläggas till en föregående utbildning, och att rekrytskolan skulle ställas i ett *organiskt samband* med nationens frivilliga ansträngningar, på det att hela dess försvarskraft skulle komma att tillvaratagas. Och så mycken sanning ligger i denna tankegång, så mycket erkännande har den tillkämpat sig äfven bland dem, som gifvetvis väga sina ord med mycket stor betänksamhet, att den från folkmötesresolutioner ryckt upp och tagit sin plats till och med i ett af naturliga skäl så försigtigt affattadt aktstycke som den af herr von Friesen afgifna reservationen. Herr von Friesen har uttryckligen betonat, att i denna tanke finnes något att taga vara på; och detsamma måste hvarje oförvilladt omdöme säga. Det är orimligt att, såsom Kongl. Maj:ts förslag gör med afseende på infanteriet, icke fästa sig vid det skick, i hvilket rekryten motages. Han har också betonat, att man borde taga hänsyn till den utbildning, som kunde ligga förut i tiden. Men som det nu är, skall en värnpliktig börja inlära de första enklaste och mekaniska handgrepp, få styrsel på sin kropp och förvärfva alla andra sådana färdigheter, hvilket till en väsentlig del borde vara undangjordt förut, derest tiden användts rätt. Detta är en svaghet i det kongl. förslaget, som är så stor, att den bör särskildt framhållas.

Med en sådan ordning, som jag tillåtit mig här i korthet skissera, skulle vi, enligt mitt förmenande, vara inne på rätta vägar. Visade det sig sedan, att krigets ökade kraf stälde ökade kraf på utbildningstiden, ja, då kunde våra officerare, sedan de fått en sådan organisation och pröfvat den en tid, komma till nationens representanter och säga: »Nu ha vi haft denna ordning och användt den tid, som ni gifvit oss, på bästa möjliga sätt, men det synes nu vara oförtydbart, att vi icke kunna komma så långt, som nutidens krigskonst kräfver; gif oss därför några månader till i öfningstid för det och det ändamålet.» Då vore det en riktig och resonlig väg, som vi vore inne på, och då skulle man icke kunna komma med annat än en rent saklig diskussion rörande rimliga och billiga anspråk från detta håll. Men kunna våra militärer nu med godt samvete säga: »Nu äro dessa 90 dagar så väl använda, och man har tagit ut ur dem allt, hvad som för nationens krigsduglighet på något sätt kan göras»? Jag vet icke, om de skulle kunna sanningsenligt göra en sådan förklaring, men jag tviflar allt en smula derpå. Och detta språng från 90 till 365 dagar! Det är ju helt andra motiv, som föranledt detta. Men vi kunna icke komma in på en riktig väg och erhålla riktig *kontroll öfver utbildningen*, derest vi icke få gå så småningom framåt med utbildningstiden, så att vi samtidigt kunna kontrollera, att denna rätt och riktigt användes.

I går, när den ärade chefen för landförsvarsdepartementet hade ordet, berörde han något dessa frågor. Han yttrade dervid,

*Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)*

att i pressen och dylikt, men aldrig uti framställningar af värde, som hans ord ganska nedsättande föllo sig, sagts, att man borde taga bättre vara på tiden; men det funnes numera icke, betonade han, här vid lag något pedanteri och något petitessväsende. Huru det var för en 20 år sedan, ville han låta vara osagdt, men nu var det bra. Ja, den der visan känna vi nog igen litet hvar: hvad som gälde för 20 år sen, det offrar man så villigt och gerna. Men om man ginge tillbaka till den tiden och toge del af hvad den tidens krigsministrar svarade på en dylik fråga, skulle man få se, att de också sjöngo på samma melodi: för 20 år sen från den tiden räknadt var det så mycken parad och lyx, men nu är det bra. Och låtom oss tänka oss framåt 20 år i tiden — ty värr fruktar jag, att den krigsminister, sem då kommer att stå inför representationen, helt visst med lätt hjerta kommer att prisgifva hvad som nu gäller, och säga: »för 20 år sen var det icke riktigt bra, men nu är allan rättfärdighet uppfylt.»

Ja, därför således, att jag för min del har ett helt annat ideal än det Kongl. Maj:t uti sitt förslag har ställt upp för en blifvande svensk härordning, redan därför anser jag det kongl. förslaget antagande helt eller delvis såsom en ren riksolycka.

Men säger man, det vore ändå det mindre onda i jemförelse med om det skulle hända oss någonting. Häremot vill jag då först erinra om att man i förslaget tilltagit en lång öfvergångstid, så att ingen bör väl låta skrämman upp sig af tanken på alldeles omedelbart förestående faror. Vore det så, att dylika hotade, skulle nog helt andra slags förslag ha sett dagen än ett sådant, som nu kommit ifrån Kongl. Maj:t. Detta förslag kan ju icke verka förr än efter den långa öfvergångstiden; det blir således ifrån deras synpunkt, som hålla på detsamma, betryggande möjligen för framtiden, men för den närmaste tiden gäller detta icke.

På senaste tiden har det, efter hvad jag tyckt mig finna, blifvit på modet att se allt i svart; man skrämmer med imperialism och världsvälde och skrifer med djupsinniga miner långa artiklar i tidningarna — dessa tidningar, om hvilka krigsministern talade så nedsättande, men som jag tror gjort honom bra många tjänster och bra mycket större tjänster, än deras läsekrets skulle önskat! Dessa skrämnskott ha bragt det derhän, att ifrån håll, der man varmt intresserar sig för kultur och äfven för rösträttsfrågan samt demokratiska reformer i allmänhet, man fått höra sådana påståenden, som att allt, hvad vi kämpat för här i landet, borde läggas å sido till ett bättre tillfälle, och att man nu blott hade att tänka på det enda nödvändiga: rusta och rusta. Jag för min del kan icke finna annat, än att det kan vara på tid, att en röst höjes mot dessa skräckbilder, som man frammanar. Se vi då inte, att samtidigt med dessa företeelser, som för visso icke böra underskattas, men hvilka dock icke äro de enda af betydelse i verlden — ser man icke, att

Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)

samtidigt med dem framträda ock helt andra med tecken på nya tider, som stunda.

Mot militarismen har redan länge varit lösen hos den allt jemt stigande folkmeningen i de stora länderna. Skall man då aldrig tro, att det skall bli ett genombrott af denna mening? Tror man verkligen, att för evighet skola vara befästade sådana vidunderligheter som dem vi för närvarande se försiggå öfverallt? Det yttrades i går af en talare, biskop von Schéele, att det är de idéella magterna, som styra världen — i viss mening skulle jag också, ehuru på ganska olika motivering, kunna instämma med honom — men jag kan rakt icke se, att det kongl. förslaget innesluter dessa idéella magter. Nej, dessa magter, som styra världen — nog får man söka dem på helt andra håll, de äro framtidens magter, som rycka framåt. Vi få icke för ett tillfälligt bakslag i politiken förgäta, att dessa framtidens magter gå sin jemna säkra gång allt jemt.

Det står, som jag nämnde, öfverallt i världen på dagordningen en kamp mot militarismen. Redan den förste talaren pekade på det faktum, att en nedsättning af tjenstetiden faktiskt är på dagordningen uti flere af de stora kulturländerna. Man har t. ex. i Tyskland redan krupit ned ett stycke och skulle gerna önska att gå vidare; i Frankrike har också föreslagits detsamma. Med ett ord, denna tanke att öfvergå till ett defensivt milissystem med mer eller mindre klara öfvergångsformer arbetar sig fram, så att den tid behöfver sannerligen icke vara så långt aflägsen, då denna tanke hunnit realiseras. Skola vi då ryckvis rusa å stad med denna hetsighet, som lärer utmärka vårt folk, och binda oss vid ett helt års värnpliktsöfning, vi, som aldrig kunna tänka på att drifva någon sorts offensiv- eller anfallspolitik, huru mycket det än för ett antal år sen talades om militärpromenader? Nej, vi böra icke förhastas oss uti den stämning, som för ögonblicket är rådande. Till och med om man ser så långt åt öster, så långt in i mörkret som till vårt östra grannland, som ända sedan den heliga alliansens dagar varit hufvudhärden för reaktionen i Europa, så ser man, att tecken börja framträda, som tyda på att samma magter, som i hela den öfriga världen äro i rörelse, äfven der resa hufvudet; samma känsla utaf att de undertryckta klasserna vilja uppåt och att despotismens ok börjar bli för tungt, den känslan framträder äfven uti det stora zarriket; och för min del tvekar jag icke att här högt uttala mina sympatier för de frihetssträfvanden, som förekomma äfven der. Hvem vet, kan hända att vi på den vägen kunna komma fortare fram, än vi nu kunna se, så att dessa moln skingras, som nu kanske göra oss, åtminstone många ibland oss, benägna att handla i öfverilning!

Hvad som på visst sätt enklast och för alla lättfattligast gör militarismen så förhatlig för de bredare folklagren är den ekonomiska sidan af dess verkningar, att den ruinerar nationer och länder, att den aldrig låter sig stillas, utan ständigt fordrar mer och mer.

Det har anförts af en fransk författare, Théry, som citerats af den ganska bekante franske kaptenen Moch, att, vid en sammanräkning af militärbudgeterna i Europas stora militärstater tillika med Holland, Belgien och Schweiz, man komme till en summa af mellan 4 $\frac{1}{2}$ och 5 milliarder francs årligen; dessa siffror gälla året 1897. Nu skulle man med herr professor Carlson ifrån Göteborg kunna invända, att det gör ingenting: dessa penningar stanna ju inom landet, men jag tror dock, att det slags nationalekonomi, som så talar om improduktiva utgifter, icke kan ha mycken kurs här i kammaren.

Och vårt svenska Kongl. Maj:t traskar rätt snällt med på vägen uppåt de stora militärbördorna. Det har alltid sagts, att det är så illa stäldt för oss, ty vi ha det nu så orimligt dyrt, men det kommer att bli billigare på den allmänna värnpligtens grund. Vi ha nu sett, hvart den billigheten tager vägen, då den öfversättes till verklighetens språk. Tjugutre millioner är den officiellt medgifna ordinarie ökningen för härorganisationen, hvartill komma 63 millioner till kaserner och nytt artilleri m. m., utgifter en gång för alla, som äfven få tagas med i beräkningen. Vi ha redan hört, att dessa siffror äro att betrakta såsom minimisiffror; då de skola öfversättas till verkligheten, komma de nog att få ett helt annat utseende. Om vi nu addera en liten smula och dervid tänka efter, att nuvarande ordinarie försvarsbudgeten utgör 29 millioner för landförsvaret och 8 millioner för sjöförsvaret, och så lägga till dessa 23 millioner, som äro medgifna, kommer man upp till en slutsumma af 60 millioner i ordinarie militärutgifter. Dertill komma nu 6 miljoner, som dessa 63 millioner till kaserner och dylikt, utplanterade på 10 år, i medeltal skulle bli på hvarje år, och der vill regeringen så gerna, så gerna stanna. Men, mina herrar, hvar och en ibland oss vet, att det finnes något, som heter extra ordinarie utgifter, och det underverket kommer ingen af oss att få upplefva, att de extra ordinarie anslagen på 4:de och 5:te hufvudtitlarne försvinna, ty det ligger i sakens natur, att man allt jemt behöfver ersätta gammalt med nytt. Det kommer således alltid — trots den nya härordningen — att finnas en del poster med extra utgifter — och man räknar sannerligen mycket lindrigt och billigt, i fall man antar, att dessa extra utgifter, äfven om vi icke öka våra rustningar så ofantligt, ändå skola stiga till högre belopp, än de för närvarande göra. Således blir det, räknadt blott som medeltal efter sista årets stat, 10 millioner kronor till armén; hvad flottan beträffar, uppgingo de extra utgifterna i fjol till 13 millioner kronor, men det beviljades då ett ovanligt högt anslag, så att jag gerna skall vara med om en nedprutning till t. ex. 9 millioner. Man kommer emellertid i allt fall då till en total slutsumma på icke några och sextio millioner, hvarmed regeringen vill så gerna räkna, utan af i rundt tal *ättiofem* millioner för försvaret; och då har jag icke räknat dit ett och annat, som egent-

*Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)*

Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)

ligen bort tagas med, fastän det placerats på andra hufvudtitlar, t. ex. på den nionde eller numera tionde hufvudtiteln, anslaget till pensionsväsendet, en och en half million.

Om man utgår från dessa 85 millioner, får man just dessa 17 kronor i försvarskostnad per individ, som herr Sjö i början af debatten talade om, och mot hvilka herr krigsministern satte generalstabens hela auktoritet. Men jag får säga, att när generalstabens auktoritet, som skulle hjälpa oss att tro på de siffror, som herr krigsministern anförde i fråga om försvarskostnaden i olika länder, när denna auktoritet slagit så våldsamt slint vid den första siffran, som gälde vårt land och som vi därför bäst kunde kontrollera, då tillåter jag mig att betvifla, att dessa siffror rörande de andra länderna, huru officiella de än må vara, kunna hålla stånd vid en närmare granskning och verkligen vara så uttömmande, som herr krigsministern syntes för sin del hålla före.

Jag vidhåller alltså gent emot herr krigsministerns siffror de uppgifter, som äro framställda i den af honom orättvist föraktade pressen, och som gå derpå ut, att för 1896 försvarskostnaden per individ uppgick i Tyskland till 11 kronor, i Frankrike till 18, i Ryssland till 8, i Österrike till 9, i England till 20, i Italien till 9, i Belgien till 6, i Schweiz till 5, i Norge till 7 kronor. I Sverige utgör den nu 10, men skulle enligt det kongl. förslaget komma att nå upp till de högsta bland dessa siffror, 17, väsentligen högre än t. ex. i Tyskland.

De siffror, jag nu anført, äro hemtade ur en broschyr af min partikamrat Bebel. Han har nu det felet att vara socialdemokrat. När han förebräddes detta af en militär fackskriftställare, som drog i tvifvelsmål, att han haft tillfälle sätta sig in i den labyrinth, som de militära mysterierna utgöra, så svarade han derpå: när man varit riksdagsman i 32 år och derunder suttit 8 år i budgets-kommissionen — statsutskottet — samt dessutom i en hel del militära kommissioner, kan man nog ändå tilltro sig att hitta en liten smula i den der militärlabyrinten, krångligare är den icke. De siffror, som förekomma i broschyren, äro, hvad Tyskland angår, meddelade för en hel följd budgetår, och det är lätt att konstatera och kontrollera, huru vida något fel deri skulle hafva insmugit sig, hvilket i fråga om en i dessa saker så hemmastadd person skulle vara ytterst förvånande. Att herr krigsministern, hvad Tyskland angår, kommit till en siffra, öfverstigande 11 kronor, torde utan tvifvel helt enkelt bero derpå, att den siffra, han meddelat, gäller ett senare år, då redan *marinmilitarismen* kommit till landtmilitarismen och tyska kejsarens plan på »en strandlös flotta» blifvit genomtrufad inom den tyska riksdagen, hvarigenom Tysklands militärbudget ökats med hundratals millioner. På detta sätt har det antagligen gått till, att herr Crusebjörn kommit till en något högre siffra. Men i alla fall, äfven om herr Crusebjörns egna siffror — för Tyskland 14: 77, Norge 10, Danmark 8, Schweiz

7: 50 — jemföras med den för vårt eget land, 17 kronor, måste man fråga sig: hvarför i all världens namn skall det alltid ställa sig så dyrt här i landet, hvarför skola alltid försvarssystem, som föreslås af Kongl. Maj:t, ställa sig så ofantligt mycket dyrare, än man rimligtvis har rätt att vänta?

Huru skola vi nu kunna möta dessa ökade utgifter? Ja, derom har herr statsrådet och chefen för finansdepartementet afgifvit yttrande inför Kongl. Maj:t, och han har nyss kompletterat detta genom ett anförande. De 10 $\frac{1}{2}$ millioner kronor, som ju föreslås att utgå i direkt skatt, de komma nog — huru mycket man än talar om dem — att sjunka ned till en rätt väsentligt minskad bräkdela af det hela, om man räknar de millioner, som verkligen behövas, icke blott de ordinarie millionerna. Det blir under sådana förhållanden nog ingen annan utväg än att åter igen slå in på den indirekta beskattningens väg, att åter igen lägga skatter på det stora flertalet och deras förnödenheter. Jag hörde rätt noga på herr finansministerns anförande. Det var en ganska tröstlös bild, han upprullade öfver vårt lands finansiella läge. Jag vill visst icke säga, att den bilden var oriktig. Men när han konstaterade och sanningen likmätigt måste konstatera, att tullarne äro stadda i ett ofärligt sjunkande, att öfverskotten snart höra till de ting, som varit, att det måste ske inskränkning med afseende på statens jernvägar, som dock kräfvat så stora summor, att det måste ske inskränkningar på alla möjliga extra utgifter, som nu beviljas, och när man samtidigt vet, huru svårt det är att få igenom dessa inskränkningar, därför att hvarje intresse, som hotas dermed, anser, att afprutningar böra ske på alla andras områden, blott icke på dess eget — ja, om man besinnar allt detta, tror jag för visso, att man får en bild af den statsfinansiella ställningen, som icke stämmer öfverens med blomstermålningarna, utan i stället innebär en maning till försigtighet och betänksamhet. Vi skola helt säkert, i fall vi nu med lätt sinne och hjerta taga på oss dessa ofantligt ökade bördor, framdeles stöta mot finansiella svårigheter, som vi vid nedgående konjunkturer komma att bittert få ångra att vi hafva gifvit oss in på. Men då är det för sent.

Om hvad som skall användas att fylla de stigande behofven och huru detta skall ske, derom komma nog i framtiden bittra strider att utkämpas. Och visst är, att det föreliggande förslaget, derest det antages, blir en den svåraste tunga för land och folk, utan att ändock medföra den effekt, som man väntar. Huru skall man kunna hindra öfver hufvud taget, att kommande Riksdagar pålägga ytterligare indirekta skatter, och äfven om man skulle kunna förekomma detta, huru vinna något slags säkerhet för att vi verkligen skola få en sådan progressiv beskattning, hvarom här varit tal och vi hört så många vackra löften, innebärande, att en stor del af statens utgifter skulle bestridas på denna väg?

Ja, härtill finnes ingen annan utväg än den jag i början af mitt

Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)

Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)

anförande antyde. Det är ingalunda nog med en skrifvelse till Kongl. Maj:t, utan man måste sörja för att *Riksdagens sammanläggning* blir sådan, att de klasser, som hafva intresse att taga vid behof af förmögenheten, der den finnes, och icke lägga bördor på de bredare lagren, som ingenting hafva, att de klasserna få mera att säga här i Riksdagen.

Om något, är det ett statsekonomiskt axiom, att den herskande klassen alltid finner utvägar att välta ifrån sig skattebördorna på andra, som icke äro så starkt företrädda inom representationen. Och detta fenomen kommer att upprepas hos oss på nytt, så vida icke genom en rösträttsreform det skjutes en bom för en sådan sakernas utveckling. Äfven på det viset, äfven på den bivägen hänger rösträttsfrågan på det intimaste tillsammans med både skatte- och försvarsfrågorna.

Men — säger man — om frågan nu uppskjutes, drages den ut i oändlighet. Ja, hvad innebär den förklaringen från många bland eder, mina herrar, annat än det: vi äro *icke villiga*, vi äro icke färdiga att taga en rösträttsreform i den närmaste framtiden! Det är ju alldeles uppenbart, att om det verkligen vore så, att inom Riksdagen majoritet för en rösträttsreform finnes, om den goda vilja, som regeringen icke har visat, finnes åtminstone inom Riksdagen och särskildt dess Andra Kammare, då behöfde det icke försinka eller hindra försvarsfrågans lösning, om samtidigt dermed antoges en rösträttsreform, som kunde bära upp försvaret. Men det är så, att man icke är färdig, att man icke vill det. Låtom oss nu se litet närmare, huru dermed sammanhänges.

I går talade grefve Hamilton några ord om »uppskofspartiet». Han framhöll, att det var heterogent sammansatt, att der skulle finnas element, som icke ville vara med om den sammanföring i tiden af dessa två stora frågor, som i samma mån ropa på sin lösning. Ja, deri skall jag gifva honom rätt, att det bland dem, som yrka på uppskof, finnes åtskilliga, som icke stå på samma grund som jag och många med mig, hvilka vilja ha fram rösträttsfrågan i förgrunden. Det finnes ett annat skäl för uppskof, som ligger i de finansiella betänkligheterna och som är starkt talande. Och detta skäl hafva vi nyss hört utvecklas af herr Pehr Pehrson i Törneryd.

Men om jag medgifver, att »uppskofspartiet» kan ha skiftande karakter, så låtom oss äfven se litet närmare på huru å andra sidan militaristpartiet tager sig ut.

Det har en liten kärna i denna kammare, som jag skulle kunna kalla för Kongl. Maj:ts parti, bestående af herrar landshöfdingar och andra, hvilka i alla väder synas benägna att följa den paroll, som Kongl. Maj:t utgifver. Men detta parti ensamt skulle icke räcka långt. Derför har det associerat med sig en del landtmän, som vunnits genom löften såväl i partipressen som man och man emellan, att de skola få behålla sin dominerande ställning

utan att behöfva dela med sig något åt de orepresenterade elementen, om de blott skynda att *nu* taga detta förslag. Det är denna argumentation, som vi sett användas i den konservativa pressen gent emot landtmännen: För all del, tänk på hvad ni gör. Tänk på edra egna klassintressen! Tänk på att om ni nu gripes in, skolen I slippa en rösträttsreform!

Det är den ena flygeln. Och vid sidan af dem går i för mig ofattlig förbindelse ett antal rösträttsvänner, som, tro, att de kunna vinna några mystiska politiska fördelar för rösträtten genom denna förbindelse med sina mest sega motståndare. Hvad är det, som här förberedes? Är det icke i sjelfva verket en kompromiss mellan agrarintressena i Första och Andra Kammaren, som det här är meningen att få till stånd, en kompromiss för att *hålla rösträttsfrågan tillbaka?* Och till denna kompromiss låna vissa rösträttsvänner sin medverkan.

Och till eder, mina herrar, som äro med i denna kompromiss, måste jag säga: I fören fosterlandets fara på eder tunga, men I tänken i sjelfva verket på annat! I rusten eder icke mot en yttre fiende, utan *mot rösträtten!*

Till allt detta, som nu sagts, kommer ännu ett argument, som ensamt skulle vara tillräckligt, om inga andra finnes — men i denna stora fråga välla ju argumenten fram i massa. Det är den synpunkten, att det måste väl vara *folkets rätt att sjelft* en smula få blifva hördt i en sak sådan som denna. För den minsta grundlagsändring fordras, att folket skall hafva haft tillfälle till nya val — det fordras ju två Riksdagars sammanstående beslut med val emellan — men för denna fråga, som, om den nu afgöres, binder oss för många årtionden framåt, binder oss vid samhällsformationer, som vi ej känna till, och vid ett kasernlif med allt hvad deraf följer, skulle icke finnas något uppskof, utan den skulle trumfas igenom på *en* riksdag, vald på annat program, vald utan tanke på denna härordning!

Folkets vilja är dock i denna sak tillräckligt tydligt uttalad. Jag har gjort en liten statistik öfver de möten, som hållits i frågan, så godt jag kunnat följa med i pressen. Denna statistik upptager icke mindre än 276 möten, hållna från slutet af nästföregående år till för några veckor sedan. Af dessa 276 möten, hvilka alla varit förlagda utom Stockholm — stockholmsmötena har jag räknat särskildt — hafva 108 uttalat sig i öfverensstämmelse med arbetarepartiets manifest, 53 hafva uttalat sig för garantier och reformer, 16 hafva uttalat sig för uppskof och 17 hafva nöjt sig med att säga, att Kongl. Maj:ts förslag är för dyrt. Alla dessa hafva sålunda velat hafva uppskof, såsom situationen för närvarande är, och summan af dessa möten är 194.

Mot dessa stå nu 42 möten, på hvilka uttalats »förtroende för regeringen», 12, på hvilka talats i största allmänhet för 8 eller 10

Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)

Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)

månader, och 28, vid hvilka meningarna varit delade och diskussionen fått utgöra svar på frågan.

Oppositionen har sålunda varit i en förkrossande majoritet, som framgår af denna enkla statistik, och det är icke ett fåtal af vårt folk, som uttalat sig. Det är långa, långa tider, sedan någon fråga så upprört hela vår nation och bragt tillsammans så många människor för att gifva sin mening till känna och gifva skäl för och emot. Och märk väl, mina herrar, detta resultat af mötena har kommit till stånd trots den generalstabens agitation, som bedrifvits på ett hittills okänt sätt i vårt land. Jag klandrar icke, att generalstabens officerare resa ut och söka klargöra frågan för folket. Det är en god sak, om de börja att sätta sig i närmare förbindelse med folket. Jag tror, att derigenom skulle lemnas ett eller annat intryck qvar i behållning, hvilket man på militärhåll förut aldrig kommit att tänka på. Men nog har det ändå varit systematiska försök till påtryckning på mångfaldiga ställen, och nog har det varit en småflock af herremän, som farit fram i bygderna här och hvar och pressat fram och dikterat mötesbesluten. På andra ställen har det varit skolpojkar, som kommanderats upp, eller ordförande, som varit partiska, och det ena med det andra, men trots allt detta har resultatet blifvit det nämnda.

Hvar folket står, det veta vi sålunda allesammans, och ingen vill förneka, att det begär uppskof af sin representation. Det är uppenbart, att folkviljan i detta fall talat tillräckligt tydligt, och den nämnda lilla statistiken uppgjordes ändock före de allra senaste dagarnes massmöten. Landet rundt hafva skett uttalanden, som i den nu föreliggande situationen ytterligare hafva markerat uppskofskrafven. Jag tror, att det i alla fall skulle vara en bra betänklig sak, om Andra Kammaren verkligen skulle vända sig direkt mot en så tydligt uttalad folkmening. Och på hvilka skäl!

Herr Hedlund sade i går, att det skulle vara mycket rätt att vädja till folket, om vi bara hade en kammare, men när vi hafva 2 kammare, och det sker kompromisser och öfverenskommelser dem emellan, vore det olämpligt att vädja till folket — så fattade jag, att hans ord föllo. — Det förefaller mig emellertid fullständigt ofattligt, att folket icke borde få något alls att säga endast därför, att vi hafva den — låt oss kalla det — lyckan att utom denna kammare hafva en här bredvid. Nej, detta är då ett bra märkvärdigt resonnement.

Ett annat argument framfördes af grefve Hamilton. Han framhöll, att det icke skulle vara tillräcklig sjelfständighet, om vi skulle gå och hemta instruktioner af valmännen. Ack, herr landshöfding och grefve, det skulle mycket väl kunna hända, att valmännen till sist icke gäfve sina instruktioner åt samma person!

Samme talare fortsatte strax efteråt: »Vårt lyckliga land har blifvit bortskämdt.» Ja, kanske att herrar landshöfdingar blifvit bortskämda, men sannerligen icke folket. Hvad hafva arbetarne

fått i detta land? Under senaste tiden — om vi blott se på den — skulle en representant för göteborgsfrisinnat kunnat berätta en sannsaga om dessa petitioner, som 7,000 medborgare försökt att få under behandling af sina — s. k. sina — stadsfullmäktige, men som man icke lyckades få ens fram. Man kunde vidare berätta om något, som nyligen gått igenom pressen, om en disponent från Sundsvalls-trakten, som afskedade ett antal arbetare, därför att de vågade gå till ett möte, der han *trodde* att det skulle blifva tal om bildande af fackförening. Vidare är i friskt minne, hvad som hände i Borås, der det slogs upp plakat, att arbete vid spinnerierna icke erhöles, om man var medlem af »socialistisk eller annan dermed jemförlig» fackförening. Sådana ukaser, sådana bevis på arbetsgifvarnes godtycke, sådana bevis, att arbetsklassen trots allt hålles nere i rättslöshet, får man allt emellanåt bevittna, det är hvad arbetarne hafva fått — men *ändå* hafva de stått fast vid, att de äro *försvarsvilliga*, fastän de därför icke vilja hafva Kongl. Maj:ts förslag.

Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)

Af mycket, som här talats, ser det ut, som om all sanning i denna försvarsfråga låge förborgad i det regeringsförslag, som nu sett dagen. Men vore det icke tänkbart att få ett annat och — jag vågar utsäga det förfärliga ordet — *bättre* förslag än det af Kongl. Maj:t nu utarbetade? Skall detta första försök, som göres på denna grund, vara så ofelbart, att det icke är värdt att låta syna det litet närmare i sömmarne? Skulle det icke vara skäl, att mera hänsyn toges till folkmeningen?

Ett karakteristiskt uttryck för denna har uttalats uti de resolutioner, som antogs på de talrikt besökta massmötena i går, och hvilka tillstälts Stockholms riksdagsmän, men hvilka jag ej behöfver här uppläsa för att icke fördröja tiden. Jag har blott velat framföra, att de kommit till sin adress, och jag tror också, att de komma att af det stora flertalet af stockholmsbänkens män beaktas. En annan resolution, som bland många kommit mig till handa, i telegram från Gefle, synes mig emellertid i så klara och på samma gång korta ord uttrycka folkmeningen, att jag gerna vill hafva den förvarad i Riksdagens protokoll. Det beslöts på mötet att uttala en protest mot antagande af förslaget, sådant det nu föreligger. »Ett i nationens lifsintressen så djupt ingripande förslag tarfvar att noggrannare utarbetas, särskildt hvad bördornas fördelande beträffar. Riksdagsmännens klara pligt både mot egna valmän och mot hela folket är fast mer att afslå det nu föreliggande och kräfva ett nytt och bättre förslag, som står i samklang med folkets önskningsar och ekonomiska bärkraft. Vi fordra sålunda försvarsfrågans lösning *med* folket, icke *mot* dess uttryckta vilja, och vi fordra framför allt, att de, som i fred och krig ytterst skola bära landet uppe, också nu äntligen må aktas värdiga att upptagas som fullmyndiga medborgare i samhället.»

Här ha sagts många vackra fosterländska ord till förmån för

Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)

det kongl. förslaget, och jag vill icke på något vis komma i konkurrens med dessa herrar, om hvilka jag hoppas, att de flesta hafva handlat endast och allenast af fullaste öfvertygelse om hvad som skall vara för landet gagneligt, ehuru jag för min del icke kunnat fatta, huru de kunnat komma till ett sådant resultat och huru de kunnat anse sig hafva *rätt* att å nationens — den icke tillfrågade nationens — vägnar nu göra ett bindande uttalande. Men så mycket vill jag säga, att för mig står det klart, att just för att rädda fosterlandets framtida lycka och utveckling yrkar jag, att *uppskof* här måtte beviljas.

Herr Kronlund: Den föregående ärade talaren har höjt en protest. Jag skulle också vilja höja en protest, och den gäller den socialdemokratiska försvarsnihilism, den försvarsnihilism, som ljudit land och rike omkring, och som icke vill offra ett öre för Sveriges försvar utan erhållande af ökade politiska rättigheter, denna nihilism, som dess talangfulle målsman här i kammaren på ett glänsande sätt förstått insockra genom att bjuda ett milissystem, som redan är föråldradt i Schweiz, der det användes, denna nihilism, som tagit de mest krassa uttryck på de folkmöten, jag sjelf åhört: vi hafva ingenting att försvara; vi äro blott slafvar under ett fätalsvälde, som bedrifver förtryck och utsugningssystem. Äro då verkligen samvets- och yttrandefrihet, kultur, press, religion och dylikt, är detta icke värdt för Sveriges arbetare att försvara? Jag tror, att detta icke är våra svenska arbetares innersta mening, utan jag tror, att det blott är en uppvigling, en agitation från det socialdemokratiska högqvarteret, som synes vilja väpna arbetarne icke för fosterlandet, men väl för andra mål, och derigenom beröfva dem just *deras* sympatier, som, lika med mig, gerna vilja lätta arbetarnes tunga lott och skänka dem likställighet med oss andra medborgare.

Här har förlöjligats, här har sagts, att det är inga farhågor, inga faror. Man måste vara förblindad, om man icke kan, utaf hvad som hänt när och fjerran, se, att vi hafva endast med *magten* att räkna; rätten och rättfärdighetsprincipen finnas icke, i kraft af hvilka vi skulle lefva ett ostördt lif, då vi icke kränka andra. Och är det icke så, att en nation, en stats sjelfständighet, neutralitet och integritet endast bestå så länge man har kraft, mod och vilja att försvara dem? Vi behöfva blott se den strid, som tyst försiggår och som kanske förr eller senare öppet framträder mellan de två om verldsväldet rivaliserande magterna. I denna strid, mina herrar, kommer med största sannolikhet den skandinaviska halfön på grund af sitt läge i en farlig och svår mellanhand. Ve då oss, om vi icke äro rustade att möta en fara, som lika väl kan komma från det ena hållet som från det andra. Barmhertighet och hänsynfullhet i nationernas yttre politik tyckas vara okända begrepp. Att vi därför böra värna om vår sjelfständighet — hvarje dröjsmål

är ett förloradt ögonblick, som kanske aldrig mer kan återvinnas — tycker jag bör stå klart för hvar och en, som ställer fosterlandet högt öfver partier och inre politiska spörsmål. Jag kan icke fatta dem, som ropa på uppskof, men det oakadt, i likhet med herr von Friesen och många andra, påpeka nödvändigheten af att så snart som möjligt ordna vårt försvar. Jag kan icke fatta innebörden af detta uppskofsyrkande annat än som om de ville dermed säga: vi vilja icke vara med om att trygga vårt försvar, om vi icke få skattefrågan löst, om vi icke få den eller den frågan löst före eller samtidigt med försvarsfrågan. De, som föra ett sådant tal, kunna dock icke gerna vara medvetna om huru långvariga dessa frågors, t. ex. skattefrågans, definitiva lösning kunna vara, och huru vi under den tiden, väntetiden, skola se omsorgen om vårt lands framtid och säkerhet skjutas i bakgrunden för inre politiska spörsmål och tvisteämnen samt derigenom underhålla den aldrig slocknande striden mellan partierna om magten. Vi hafva väntat och stått på tröskeln öfver 30 år utan att kunna besluta oss för det afgörande steget — och ändå yrkas det uppskof. Det ligger något oändligt vemodigt att just se denna obeslutsamhet, detta vankelmod och köpslagande, som dock innerst röra sig om vår nations sjelfständighet och frihet. Historien lemnar så många talrika vittnesbörd om hur det går för en nation, när vankelmod och obeslutsamhet finna insteg. Vi minnas väl, att det icke var brist på kraft och mod, som påskyndade Polens delning. Nej, det var partistrider; det var den bristande enigheten utåt, den slocknande ansvarskänslan, den slocknande blicken för hvad en sjelfständig nation betyder i det internationella samlifvet, huru liten den än är. Det var dock just *detta*, som påskyndade Polens undergång.

Motgångar och faror kunna nu som förr nå vårt folk; men man stampar icke krigshärrar ur jorden nu såsom fordom, när fara möter. Vi behöfva min sann en långvarig, trägen och omsorgsfull förberedelse. Och det är denna förberedelsetid, nådetid i nationens lif, som vi böra begagna, innan det är för sent; och icke böra vi sorglöst lefva upp i tanken på att vi hafva tid qvar. Vi veta lika litet *detta*, som vi veta vår egen lifslängd.

Jag hörde i går ett yttrande af herr Olofsson i Åvik, hvilket jag fäste mig vid. Han sade nemligen, när han talade emot detta förslag, att man måste tänka på sina barn. Ja, herr Olofsson, *det* tycker jag skulle vara ett bland de ädlaste och bästa motiv att rösta *för* ett försvar, att kunna lemna ett fritt och sjelfständigt fosterland åt sina barn.

Det blir för mycket att här framdraga alla de skäl, som förut här framdragits, men min åsigt har jag dock velat angifva genom att ansluta mig till herr Nylanders med fleres reservation.

Ang. ny
härordning
m. m.
(Forts.)

Ang. ny
hörordning
m. m.
(Forts.)

Herr Dahn: Herr talman! Efter herr statsministerns yttrande i går kunde det kanske vara onödigt att vidare orda i sjelfva hufvudsaken, d. v. s. angående öfningstidens längd, ty en kortare öfningstid än 365 dagar accepteras ju ej ifrån regeringens sida. Jag hade annars från min synpunkt tänkt mig en öfningstid för infanteriet och dermed jemförliga trupper på 10 månader, räknad från den 1 november och till slutet af maj, och derefter omedelbart en repetitionsöfning på 1 månad med tre årsklasser. Detta gör ju tillsammans 10 månader. Enligt min mening skulle således dessa repetitionsöfningar försiggå på föråret före höstarbetet. För mig såsom landbrukare spelar det en väsentlig roll, huru vida dessa repetitionsöfningar, när det gäller 3 årsklasser samtidigt, förläggas till augusti och september eller till juni. Man har räknat ut och jemfört dagantalet, som truppen skulle öfvas mellan 1 november och 1 april samt mellan 1 april och 1 november. Ja, det är ungefär likställt, om man endast räknar dagarne och icke väger dem. Men vill man väga deras innebörd, då skall man säkert finna, att dessa 35 dagar i augusti och september, då samtidigt 3 årsklasser äro upptagna, med afseende på jordbruksnäringen uppväga alla de andra öfningsdagarne och mycket mer dertill.

Jag skulle nog med afseende å infanteriet och dermed jemförliga trupper kunna vara med om en lägre siffra än den föreslagna, men jag vet sannerligen icke, hvad man skulle använda de 2 månaderna från 1 november till 1 januari eller in i januari till. Då tjänstefolket ute på landsbygden liksom en hel del yrkesmän, hvilkas arbete är förlagdt till sommaren, sluta sitt arbete den 24 oktober eller deromkring, blefve det ett par månaders tid öfrig för dem, tillräcklig att bilda små luffarehärar här och der i bygderna; ty under denna korta tid före jul får nog icke något tjänstefolk plats å landet, och i handtverkarnes, såsom t. ex. målarnes, yrken är det också svårt att få något arbete under denna tid, när arbetaren ej kan fortsätta. Jag har därför ansett, att det vore lämpligt, om öfningstiden började vid samma tid, som Kongl. Maj:t föreslagit.

Med afseende å frågan om uppskof eller ej, så får jag säga, att i fall regeringen föreslagit Riksdagen sjelfdeklaration och progressiv beskattning, såsom här framhållits, äfvensom ändring i krigsdomstolarnes sammansättning och rättsproceduren vid desamma, anser jag mig ha kunnat vara med om ett definitivt förslag. Men jag litat för min del icke på några löften från Första Kammaren. Vi se, hurn Första Kammaren höll sitt löfte i år i fråga om skrifvelsen från i fjol angående de sinnessjuke. Och på samma sätt har det varit vid flera tillfällen. Jag tror, att sådan politik icke har — åtminstone ej för mig — förmåga att ingifva förtroende; och jag vill ej gerna »köpa grisen i säcken». Enligt min uppfattning ligger det icke någon fara i ett uppskof, som i alla fall till nästa riksdag, ja, kanske till en urtima riksdag skulle lemna ett resultat, med hvilket vi skulle kunna blifva belåtna.

Jag skall icke upptaga tiden längre uti denna sena timme, utan ber jag att få ansluta mig till dem, som yrkat uppskof.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,24 eftermiddagen för att åter sammankomma kl. 7 eftermiddagen, då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag skulle fortsättas.

In fidem

E. Nathorst Böös.
